VICTOR COUSIN
BLES
5

Bibliothèque Victor COUSIN
INCUNABLES 115
HAIN 7640
PROCTOR 803
PELLECHET et POLAIN 5.141
Gesamtkatalog
Cote ancienne 4371

Incipit prologus ſup̄ ꝯcluſioēs de diuerſis materijs moralibus vtiles valde poſite p̄ mgr̄m iohānē gerſon · doctorē theologie eximiū ac · Cancellariū pariſienſem

Agamus nūc interim · qd natura et imitatrix nature ars ſolet · nos ab imꝑfecto ſumam⁹ exordiū · vt inde ſi deus annueit ad ꝑfectiora ꝯſurgam⁹ · Itaqȝ vidē eſt naturā in florigeris apibus · p̄mū ex apricis locis materiaȝ fauoꝝ colligere · de hinc collectā digerere i aliā formam quā vnde ſūpta eſt · demū in alueolo ꝯſtipātur miro ordis artifitio ptes ſingulorꝝ · Quid vero ars · nōne proceſſus in ea ſimil' agnoſcitur · ꝓuidȝ ſibi in primū de materia copioſe · ipam deinceps in partes diuidet · porro dat ptib⁹ formā · primū rudē de hinc policiorē · Poſtremo qd eſt omniū difficilimū ptibus ſparſim poſitis et politis ordinem colligatōēȝ qȝ tribuit · p qd tandē opi ſuo ꝑfectio cōſūmata donat · Segrega⁹ in huc mod ptes aliq̄s velud e ſilua gn̄di et p diuite minera ſacre ſcripturē · q̄bꝰ formā aliquā addim⁹ · Noli igit' lcōr ſi quis forte occurreis · deſpicē · ſi iaceāt interea hee ptes

BIBLIOTHÈQUE
de
Mr COUSIN
4371

abſqꝫ ordine ſine vinculis ⁊ calce. q̄s dū ſic
erunt. regulas aut doctrinas aut conſide
racōnes poterimus fortaſſis dño propicio
poterit ⁊ eis in poſterꝝ ex decoro ordic̄ libelli
pulchritudo donari. ꝙ ſi datum non fuerit
n̄lominus arbitramur nō michil profeciſſe
ſi materiam ꝑparauerimus alijs ad ea que
libuerit fabricanda. aut ſub alio tropo. nō
fruſtra ſudauerimus. ſi ex agro florētiſſimo
ſacre ſcripture apes cogitacionum noſtra
rum collegerint. digeſſerintqꝫ buccellas
quaſdam faui mellis ad lumē cognicōnis
et ad deuocionis dulcorem atqꝫ pro medi-
camento deſideriorum infirmorum. quas
particulas liceat poſtmodum in alueolo
libri vni⁹ decoro artificio ſpecioſi⁹ ordinare

¶ Explicit prologus
Incipiūt ɔcluſioēs

EA que tibi precepit deus cogita
ſemper. Quoniā quilibꝫ obligatē
ſcire. illud abſqꝫ cui⁹ noticia non
poteſt euitare peccatū ¶ Culpa
bilis ignorantia iuris diuini non cadit in fa
ciētem illud quod inſe eſt. quoniā ſpiritus
ſanctus talem hōiēꝫ de nccārijs ad ſalutem

que vires ſuas excedunt. docere immediate
paratus eſt. ¶ Ignorātia inuīcibilis excuſat
in eis p̄ſertim q̄ ſūt facti. nō autē craſſa vel
ſupina q̄ ꝓuenit ex negligētia ſciēdi et faci-
endi qḋ in ſe eſt. Dicit autē inuīcibilis. nō
q̄ꝛ vinci poſſit. aut q̄ ex ea nc̄c̄e ſit tūc opari
ſed q̄ opans ſuffitiēter ſcḋm ca⁹ euentum
diligentiā appoſuit ſciendi illud qḋ neſcit
¶ Ignorantia iuris humani ſuffitient ꝓmul-
gati nō liberat ſubditos a pena in foro exte
riori. licet frequenter quo ad deū excuſet a
culpa quoſcꝫ ignorātes. ¶ Nō q̄libꝫ tenet
ſciē de quolibet peccato mōrli an ſit tale. licꝫ
expediat iſtud inq̄rē ⁊ ſciē iux̄ vniuſcui⁹ qꝫ
vires ⁊ ſtatū. ⁊ pl⁹ eccl'iaſticos q̄ laycos. Et
inter eccl'iaſticos p̄lati ex offitio tenētur. q̄
ſint pati oī poſcenti rēddere ratōēz de ea que
in eis eſt fide ⁊ ſpe. ¶ Nemo vtens rōe. diu
ab ignorantia pn̄cipioꝝ moraliū excuſatur
forte enī morulā ad ꝯſiderādū apponē. fas
habet. ¶ Omnis doctrina ⁊ omē ſtudiū de
bent de curioſitate vana aut noxia culpari
que nō ordinātur actu vel habitu. mediate
vel immediate ad bene moāliter gratuiteqꝫ
viuendū. ¶ Dare ſtudiū ſuū reb⁹ inutilib⁹
aut noxijs. vtilioribus ſcienter omiſſis cu-
rioſitas eſt dāpnabilis. ¶ Vtile et inutile

noxiũ ⁊ innoxiũ dicitur in moralibus· non
abſolute·ſed p reſpectũ ad nos cũ circũſtan-
tijs finis loci et tpis officij atq3 ceterorum
¶ Omnis obligacō finalit̄ r̄educit̄ ad dicta-
mē liberi arbitrij dn̄ij ſic volentis obligare
creaturā·qđ dictamē nob̄ innoteſcit l̄ in lu
mine fidei vel gracie infuſaꝝ·vel in luīe nāli
ſignato ſup nos. Vnde practica iudicia ra
cōnis habem⁹. Aut p luia ſciaꝝ tam dinaꝝ
q̄ꝫ huānaꝝ ex duplici luīe p̄ori emanantiũ
aut poſtremo p expiētie multiplicis luioſũ
documētũ· p quod fit vt virt⁹ quā ars ciui
us opetur· ꝓpter qđ virtuoſus bn̄ iudicat
de oibus et eſt ſuo iudicio virtutis mediũ
aſſumēdũ ¶ In pn̄cipijs moralib⁹ fit ꝓceſ
ſus qn̄q3 a notōribus ⁊ q̄ꝫ a poſterioribꝫ· vt
ex hijs que videm⁹ in huāna policia aſſur
gendo ad diuinā legē·qn̄q3 fit econ̄ a priori
conſiderando eas leges·que nature ſunt no
tiores qualis eſt lex et̄na ¶ Equitas quā
noiat pħus Epykeiam ꝓponderat iuris ri
gori. Eſt aūt eq̄tas iuſticia pēſatis oib⁹ cir
cũſtātijs pticularib⁹·dulcore miē tpata hoc
intellexit q̄ dixit. Ipe etiam leges cupiũt vt
iure r̄egant̄. Et ſapiēs. Noli eē iuſt⁹ nis. Ali
oqn̄ ſūma iuſticia ſūma iniuſticia fit ¶ Oia
mādata dei eq̄tas· ideſt cũ eq̄tate pēſanda

¶ Bonarū mentiū eſt ibi agnoſcere culpā
vbi culpa nō eſt·agnoſcē ĩquā nō ꝑ aſſen
ſum firmū·hoc enī ſtultū periculoſūq; fier;
ſed ſic·ut doleat aut peniteat homo poſtmo
dū quaſi veraciter in culpa tenētur. ¶ Nul
lū eſt pcc̄m mo᷑le actuale abſq; ɔſenſu libe
ro rōis vero vel interꝑtatiuo·Interꝑtatiū
ɔſenſū tūc eſſe dicim⁹·dū habuit racō tps
ſufficiens deliberādi ⁊ refugiendi ea·circa q̄
vitanda eſſe puigil tenebatur·qualit̄ dicit
lex forēſis·Qui tacet ɔſentire videt̄·dū vide
licet repugnare debēt. ¶ Conſenſus in actū
ſolū venialit̄ malum·eſt tm̄mō venialis·lo
quendo de veniali ex gn̄e ſuo·vt eſt verbū
ocioſū. ¶ Nullū pcc̄m eſt adeo veniale·qn̄
ipm vel ſibi ſimile fiat mo᷑le dū placet·hoc
eſt dū cōſēſus addit̄·ſi tamē illud veniale
erat actus mo᷑lis ex gn̄e ſuo·⁊ ex eo ꝙ nō
fiebat ex ɔſenſu libero et pfcō venialis red
debatur. ¶ Nullus eſt actus adeo mortalis
qn̄ ipſe vel ſibi ſimilis ſit non mortalis dū
diſplicet·vel ſi nō placet ɔſēſu pfecto delibe
ratoq;. ¶ Nichil eſt adeo ɔſiliū in lege euā
gelica·qn̄ in caſu poſſet eſſe obligatoriū·et
ita quilibet vtēs rōne tenetur ſcd̄m ꝑpara
cōnez aī ad qdlibet ɔſiliū vtputa matiriū
vel dimiſſionē oīm ſuoꝝ et ſimiliū·ſi et vbi

ncc̄itas imminēt hoc agēdi. Obligat inſup
quodlibꝫ cōſiliū quod nō ꝯtempnatur tāꝗ̄
non ſit ſalubrior ſeruatio eius q̄ oppoſiti
¶ Nullus ita ꝯſilijs ſeruandis aſtringitur
q̄n ab eo aut poſſit aut debeat in caſu eorū
obſeruacō verbalis qn̄qꝫ p̄termitti. vt de nō
habendo duas tunicas. de p̄bendo pallia. tuni-
cam auferēti ⁊ ſimilibꝫ. ¶ Omnis agēs cōtͣ
cōſciam edificat ad iehennā vel mortaliter ſi
ꝯſcia ſit fixa. ꝙ illud quod agitur eſt mortle
vel venialiter ſolū. quātū eſt ex parte vni⁹
circūſtantie. que eſt facere cōtͣ conſciam ſi
ꝯſcia iudicet illud eſſe ſolum veniale. ¶ In
nullo caſu eſt aliquis perplexus inter duo
pcc̄a qn̄ ei pateat exit⁹ abſqꝫ nouo peccato
Nam ſi iurauerit quiſpiā ſe occiſurū petrum
innocentē. non occidat eū. ipe non peccauit
nouit. ſꝫ iā peccauerāt in iurādo. Si aūt dictꝫ
ſibi cōſcia erronea ꝙ petr⁹ innocēs eſt ſtati
occidēd⁹ ab eo dimittat hāc ꝯſciaꝫ ⁊ libera
t⁹ ē. Si poſtremō icidāt duo p̄cepta icōpoſſibi
lia ex culpa ſua agat illud qđ de ſe magis ē
obligatoriū ⁊ a nouo pcc̄o immunis exiſtit
¶ Exponē ſe periculo peccati mortlis eſt pcc̄m
mortle. vel ſic agē incertū ⁊ dimittē certū in
materia morali eſt pcc̄m mortale ſi tale ſit
icertū ꝙ ſit mortle nō ſolū p cōiectuās leues

aut ex ſuſpicōe trepida et ſcrupuloſa· ꝓue-
niente ex nimio timore cadendi in via dei.
Sed intelligitur. dū tale eſt vehementer et
ꝓbabiliter incertum· eque· ſicut oppoſitum
vel magis· tūc enī illud qđ agit̄ nō carebit
mo͛li culpa. aliter nō oportet. ¶ Conſiliū
ſalubre eſt frequēter agere contra ſcrupu-
los leues et trepidos vitādo eos ad alioꝝ
iuditium. quatinꝰ ex ↄſuetudine fiat homo
robuſtus ſolidus ⁊ tñquillus in exercitio·
ſpūali. Exemplū in domificatoribꝫ ⁊ fumbu-
larijs. ¶ Dans opam rei illicite ad ſe non
ſpectanti· nō excuſat̄ ꝑ ignorātiā de peccato
ſequēti· p̄ſerti quo ad penā in foro exteriori
de rigore ſoluendā· ſed apud deū ſepe non
imputat̄ ad nouū aut maius pccm· Sicut
interfectio hoīs ꝑ ebriū nō vtentē rōne· non
habet culpā maiorē quā fuit talis ebrietas
Sic aliq̄ diceret̄ de pccis dāpnatoꝝ. ¶ Am-
bulandū eſt in virtutū doctrina via regia·
vt nec ſtrictiꝰ fiat dei mandatū nec latius
q̄ ipe mandauerat· quāuis inde ſumē poſ-
ſint aliqui aut malitie velamen libertatem
aut ecōtra in deſperacōez corruere· Non tñ
oībus ꝓ omī tpe ⁊ loco p̄dicādam aſſeimꝰ
quālibꝫ veritatē. ¶ Homo qui tenet̄ rep̄mē
illecebram anteq̄ ſit mo͛lis primo omiſit

repmere et evitare. et hoc imputabitur ad culpā mortalem in primo instāti nō esse grē et esse pcci mortalis. et ante nūq fuit verum dicere. Iste mortaliter omittit. pccm veniale magis posset dici cohibitū q phibitū et eē contra institucōnem seu monicōnem quasi mediū inter pceptum et cōsiliū. q absolute con preceptū. cōmuni9 tn. dicit eē citra aut pter preceptū et preter dilcōem dei. et non con. ¶ Omīs pmi motus qui apti sūt inseq rōnem et per eam regulari. si eam puenerint dici pnt pcca. etiā in puulis et fatuis q sūt contra ordinem nature pmitus institute. tn recti9 hoc dicit de adultis racōne vigentib9 in eis. insup certaqz racō peruigil esse debet Omnis infideliū vita pccm est. et si dū ex infidelitate opantur aliter nō oportz qm pnt bene moraliter opari. sicut de fidelib9 extra graciā sentencia rectior tenet. Qui minima negligit paulatim decidit. Nam veniale peccatum et si non perimit de pse vitam gracie infirmat tamen opacōnem eius que est vita secunda. et ad mortem si multiplicatur disponit retardatqz a profectu meriti et ab acceleracione visionis dei. In via enim dei non progredi regredi est. ¶ Fac interim scilicz dū es in pcco mortali quicq boni potes

vt deus illuſtret cor tuum. nam bonū opus de gñe et morale. eciam factū extra caritatē vtilitatē affert multā. ſicut nocet veniale qm̄ per tale opus diſponitur homo ad opa virtutū. et ad facilius reſurgēdū trahitur ſeu p aduerſa ſeu p pſpera. iuxta qd expediē noſcit deus. ¶ Nullus actus de genē moris in hñte vſū rōnis eſt ſimplicit̄ indifferēs nec quo ad bonitatē moꝝ neq quo ad meritū vel demeritū ſaltē boni tpalis. ¶ Quantum obligamur et quociens ex dīna auctoitate querē ſalutē nr̄am eternam. tm̄ et tociens obligamur bene opari ex gracia. Et qr non p quolibet momēto tenemur actualit̄ tendere ad btitudinē eternā. cū hoc ſit pceptū affirmatiuū. idcirco non ſemp culpabiliter omittimus dum extra grām aliqd opamur ¶ Solus deus et nullus alius abſq eius comiſſione poteſt directe et pſe obligare quecūq hoiez eciā ſibi ſubditū abſq eius conſenſu libero ad actus inteiores et latētes hñdos. ſolus quippe deus pōt de talibus iudicare. alij aūt nō niſi de eius mādato et reuelacōe. ſed tm̄ de exterioribus. Notāter vero dicit̄ directe et pſe. et abſq conſenſu libero. qr indirēe et de p accñs vel ex conſenſu ſubditi hoc poteſt fieri dū vni iubetur actus exterior. q nō pōt fieri

niſi ab interiori ꝓcedat. ¶ Nemo abſq; cul-
pa ſua aut cõſenſu ſuo libero põt de pſe obli-
gari ad ea q̄ ſibi alias eēnt licita vel cõſilia
Poteſt aũt hoc fieri de p accñs ꝓ manifeſta
vtilitate rei publice. cui⁹ eſt ps vel ex eius
culpa ſaltē quo ad forũ exteri⁹. ¶ Quomã
racõnabile eſt vt nullus homo aliquid pre
cipiat niſi illud de quo poteſt cognoſcere iu
dicialit̃ ſcd̃m modũ ſuũ in foro ſuo. Idcirco
finis ⁊ intencõ legiſlatoris non cadunt ſub
obligacõe ſubditoꝝ. ſed tãtũmõ opacões
extiores p̃ceptorũ. Et ita dicens horas aut
ieiunãs in pccõ mortali aut intencõe ſiniſtra
vel abſq; intencione abſoluit ſe a precepto
ecc̃ie ſed non apud deũ de negligencia aut
ꝑuerſa intencõne ſepius excuſatur. ¶ Pre
cepta dei affirmatiua. quia obligãt ad ſemp
ſʒ nõ ꝓ ſẽper eorũ obligacio eſt ſub q̃dã diſ
iũctioẽ ad hoc tps vel ad aliud. Et ad hãc
ſpeciẽ opacõis vel ad illã. Sicut colere deũ
latr̃a exteiori. nõ plus de ſe obligat ad hãc
ſpeciẽ cultus exterioris. ⁊ ad hanc diem q̃z
ad illã. ¶ Ad erudicõez atq; certificacõez fi
deliũ et vt cõformis ſit in ecc̃iaſtica policia
cultus diui⁹ p̃lati ecc̃iaſtici tanq̃ ſapientes
ſtatuti ſũt per qđ expedit illud quod eſt ſb
diſiũctioẽ ad aliquod vnũ certũ ⁊ comune

xp̄iãis limitare · ſicut ꝙ dei cult⁹ exterior de
die dñico ꝛ p ceſſationē opibus ſeruilibus
exſoluat. ¶ Eccīaſtici p̄lati reſp̄cu p̄ceptoꝝ
dīnoꝝ ꝛ r̄gule euāgelice nullomō ꝯditoꝛ̄es
ſunt · ſed dūtaxat quidā īterp̄tatoꝛ̄es · expoſi
toꝛes · p̄cones · doctoreſqꝫ. ¶ Interp̄tacō ꝛ
limitacō vel expoſicō prelatoꝝ in lege dīna
ꝙ̄ diu prelati nō ꝯgnoſcūtur abuti ſua ptā
te · ſuſcipienda eſt reuerenter tanꝙ̄ lex dei
Abuterētur autē · ſi manifeſte imponerent
onera nimis grauia ceruicibus populi xp̄i
ani · vt ſi ad feſtināndū cottidie · aut ad ſta
tum qualia r̄ligioſi habēt · oēs paſſim aſtrī
gi quererētur. ¶ Diſpenſacō prelatoꝝ · que
eſt iuris cōis q̄dam r̄laxacō ſeu mitigatio ·
locū habet precipue circa pticulares caſus
ꝛ pſonas ſingulaꝛ̄es · qm̄ aliqua ſtatuta ſūt
ꝓ cōitate · q̄ huic pſone vel illi · ꝛ in iſto caū
vel illo nō ita ſicut oppoſita ꝯgruē dinoſcū
tur. ¶ Pene ſūt r̄ſtringende · ſic ꝙ abſqꝫ vti
litate reipublice vel eius cui infligūtur · neqꝫ
inſtitui · neqꝫ inſtitute exequi deberēt · et pec
cant oppoſitum facientes · vel eas cū hoc re
ſtituerint nō tollentes. ¶ In omni r̄publi
ca tollerari poſſunt aut debēt vicia · q̄ abſqꝫ
deteriori periculo · neqꝫ corrigi · neqꝫ extirpari
valerēt · quādo autē illud eſt · et quādo nō

difficile eſt et ſepe impoſſibile gnalit diffini-
re niſi prout circūſtantijs pticularibꝰ inſpe-
ctis plati ſupiores et ſapientes determiabunt
¶ Exemplū eſt de meretricibus et vſuris et ſi-
milibꝰ que qnq3 pmittūtur. Et ita de cōcubi-
narijs ſacerdotibꝰ ꝓ loco et tpe ſtaret forte
eſſe faciendū. Cois error facit ius ad hūc
ſenſū vel intellectū. et ſimiles qꝛ plati et pnci-
pes ſepe aliq faciūt aut pmittunt iuſtiſſime
ob errorem ſubditoꝝ comunē. que alias ſi
fierēt aut pmittēnt ad culpā eoſdem obli-
garent. Comunis inobediētie culpa qnq3
abſoluit de p accēns ab obediētia et a culpa
pro futuro et hoc in legibus poſitis ut tales
ſūt. Alioqn nō videt in multis. qm lex lata
et iurata poſſet p non obſeruacōem aboleri
¶ Cōſuetudo eſt optiā legū interpres ſi de
poſitis ſermo fiat. ¶ Cum cōſuetudo ſit alte-
ra natuā. Leges aſſuete et quaſi iā innāles
verſe. nō debēt abſq3 manifeſta vtilitate vel
neceſſitate vel tolli vel mutari. ¶ Cōſentiē
cenſendi ſunt ſupiores ſaltem intpretatiue
in abolicōne legum ſuaꝝ poſitiuarū quando
paſſim eas diu nō obſeruari ſcire pnt et nec
verbo nec facto rclamant. ¶ Lex non inſti-
tuitur niſi dum promulgatur neq3 vigorem
habet niſi cū moribus vtentiū approbatur

Et hoc ſi ſit lex purē poſitiua ad populi regimē
Secus de diuina atq3 naturali dicet̄ · cōtra q̄s
nō eſt pſcripcō · vel ad oppoſitum cōſuetudo
ſed tantū corruptela · ¶ In oī lege qn̄tūcū
q3 poſitiua bene inſtituta · aliq̄d eſt de iure
naturali et diuino · vt q expedit hoies legib9
regulari · q qui ptāti reſiſtit · dei ordinacōni
reſiſtit · et ſimiles · ¶ Decernere ius diuinū et
nāle a poſitiuis · ſicut eſt difficile ita maxie
neceſſariū eſt et vtile in oī doctrina morali
et politica · ꝛ hoc fieri pfecte neq̄t abſq3 ſac̄
ſapientia · que legibus eternis innitit̄ atq3
fundat̄ · ¶ Compacō pccoꝝ ad inuicē ſcd̄m
g̃uitatē maiorē ꝛ minorē gn̄alit̄ ſumi neq̄t
niſi cparentur in gn̄e ſuo et ceteris paribus
qm̄ ſcd̄m alias circūſtancias pticulares ſe
habent plurimum vt excedentia ꝛ exceſſa
¶ Qn̄tificacō pccoꝝ a poſtiori ſumit̄ a pena
licz nō ſufficient̄ vſq3quaq3 · et a p̄ori penes
gen9 obiecti ꝛ intencōnē finis · et libidinem
ſeu conatum volūtatis maiorem vel minorē
et cauſam motiuam tpus et locū · et penes
dāpna inde ſequentia · que peccās p̄uidebat
aut p̄uidere tenebat · ¶ Omnis actus cui9
finis intētus eſt pccm̄ mōrle · mōrlis eſt · ſiue
intēdatur actu ſiue hītu · qd̄ ſcitur ſi opans
interogatus · cur hoc facit · et aduertēs tādē

reſpondebit ad huīc finē feci. ¶ Actus qui
aliūde non eēt mōrlis ꝛ fit ꝓpter finem ſolū
venialē videtur eſſe ſolum venialis niſi for
te ꝯſtituatur finis ille vt vltim⁹ ꝛ quietans
ꝛ non ſolū ut īcidens et minus pñcipalis
actu vel habitu. ¶ Non oīs actus pcc̄i eſt
fruicō creature. vel vſus eius. ſed qñqȝ eſt
abuſus ſolū venialis. qñqȝ mōrlis. Non eni
opoꝛtȝ vt in omni pcc̄o creatura cōſtituatur
finis vltimatus abutentis ea. ¶ Si q̄s mo-
uetur occaſiōliter ſolū ex pcc̄o mōrli ad ali-
quem actū faciendū non opoꝛtȝ illū actum
eſſe pcc̄m mōrle. Secus ſi cauſa principalis
huius actus eſſet moꝛtale delictū. ¶ Diligi
poteſt deus ꝓpter finem mercedis qui ipſe
eſt vel pꝛout ſi ꝓpter diceret finē ſuboꝛdina
tū ſub vltimo fine. Aut pꝛout cauſam moti
uā minus pñcipalem denotaret alias non
Similiter de euaſione dāpnacōis dicetur
Bonitas naturalis ꝯſequit̄ ad ens ꝛ hec
nō habet oppoſitam maliciā. Bonitas vero
ꝛ malicia moꝛales de gn̄e. ſumūt̄ ex obiecto
ſed totalis bonitas moꝛalis ſpecialiter pēdȝ
ex circūſtantijs finis et alioꝝ ſil' adunatis
Malicia vero ex vnius illaꝝ circūſtantiaꝝ
carentia ponim⁹ reſultare. Ceteꝝ bonitatē
g̃tuitā ꝛ meritoriā g̃cia g̃tum faciens opat̄

¶ Circūſtāciaꝝ alie ſunt ſolū ꝯcomitantes
actum · et hee nec addūt nec diminuūt ad
pcc̄m · Alie dicūtur informātes qꝛ ad actus
ut mōlis eſt integracōez et informacōz exi
gūtur et intrant. ¶ Multa ex genē mōrlia
ſunt quoꝝ ſimilia pn̄t effici bona dū trahū/
tur extra rōnem ſuam · queadmodꝰ dolere
deliberate de bono alterꝰ eſt mōrle delictū
Si vero hoc fiat ꝓ zelo iuſticie boni cōis cui
contrariū eſt tale bonū ille dolor virtus eēt
¶ Pleꝝqꝫ multa ex gn̄e bona eēnt que ex
aliqua circūſtancia pūerſa fiūt mala et ſpe/
ciem moralē mutācia. ¶ Non oīs deliberās
agit ex deliberacōne · ſicut nec oīs ignorans
agit ex ignorantia aut ꝯtēpnens ex ꝯtēptu
Poteſt enī aliquis ꝓgredi in actū p̄moꝝ
motuū dū actu deliberat q̄d agendū · nō tn̄
ex deliberacōne aget ſed ex effreni appetitu
et ex motu paſſionis · dicit autē aliq̄s agē
ex aliqua cauſa quādo ſi non eſſet illa cau/
ſa ipſe ab agendo ceſſaret accipiendo large
agere ꝓut ad omittē ꝓtēdit. ¶ Duobus
bonis ꝓpoſitis · q̄nqꝫ ad nullū obligor q̄nqꝫ
ad vnū illoꝝ non ad aliud · q̄nqꝫ ad ambo
ſub diſiūctiōe ſolū · In quo caſu nō teneor
ſimpliciter eligere maius bonū ſi ſit michi
difficilius · neqꝫ eciā ſi ſit facilꝰ · a habeant

ꝛ̄onabiles cauſe illi⁹ dimittēdi. ⁊ aliud agē
di. Exēpli ĝcia ad expiendā ꝓpriā libētatē
¶ Qn̄ ars pfecta nō deliberat ſicut ex virtu
te agit aliq̄s bn̄ q̄i ſubito. ſic ex pueſa aſſue
factioē vicōſus quaſi repēte p̄cipitat̄ in cul
pā et ita male h̄ituat⁹ in viciȷs ⁊ in iurādo
ꝯcupiſcendo. odiendo. inuidēdo. ⁊ ſimilib⁹ fe
re demētur ꝯtinue ſicut virtuoſi aſſidue mē
ces creſcit vt veꝝ ſit. q̄ iuſt⁹ eſt iuſtificet̄ ad
huc ⁊ q̄ ſordid⁹ ē ſordeſcat adhuc. ¶ Nul
lū deſideriū rei illicite factū tantūmō ſub ꝯdi
cōne actualit̄ vel h̄itualiter adhibita eſt de
p ſe mortale delictū. de p accns tamen ꝓpter
appetit⁹ ſēſualis ꝯmocōez nimiā. q̄ ſcienter
dimittit̄ inualeſcē ex talis deſiderȷ cōtinua
cōe libera pōt ipm̄ int̄ mortalia deputari. qꝛ
q̄ amat piculū pibit in illo. ¶ Nullus agēs
bene ſcd̄m oēs circūſtātias dici debet dare
ſcandalū alt̄i. q̄ntūcūqꝫ ſcādalizetur alius
¶ Scādalū enī eſt dictū vel factum minus
rc̄m. p̄bens alt̄i occaſionē ruine. Nā in via
omino rc̄a ſi q̄s ceciderit nō ex ſcādalo vie
ſꝫ ex ꝓpo deſcū ꝓueiet. ¶ Sol⁹ ille ſcandali
zat actiue. q̄ aduertēs aut aduertē debēs
alios ꝓnioēs eē ad peccādū ex mō ſuo agē
di qui ſibi nō eſt in precepto. n̄lominꝰ ipſe
opari nō deſiſtit. ſecus in caſib⁹ hic exclut̄

vbi malicia ꝓpria eſt ſcandalū gratis acce-
ptū· vbi p̄terea non eſt aduertētia nec eſſe
debet de ſcandulo alteri9 · et ubi q̄s ad illud
opandum tenetur. ¶ Ille dicit̃ ex malitia
ſua peccare et ſcandalum accipe nō ex actu
altei9 qui informat9 ſufficienter de bonitate
hmoi actus · nlominꝰ cadit in ruinā · vt ſi
ex voto r̄ligionis emiſſo · pntes pt9 ſufficiē-
tem de religionis pfectioē informacōnem ſe
ſcādalizari ꝯquerant̃ · ſcandalū eſt hoc · nō
iam puſilloꝝ ſed phariſeoꝝ · acceptum ſcꝫ ·
nō datum. ¶ Quilibet ab oī actu cui nō eſt
aſtrictus aliūde · tenet̃ deſiſtē · quādo timet
aut timē debet ſcdm vehemētem ꝯiecturam
ſcandalū puſilloꝝ quouſq; de illo ꝯpeſcēdo
diligētiā ꝯpleuerit · niſi forte ꝑ cōi vtilitate
vnctio ſpūs ſancti doceat illud tūc agendū
vt xp̄s fecit in publicacōe veritatis ſacmēti

¶ De · vij · pccis mortalib9 et p̄mo de ſupbia

Appetitus gloie ſi eſt de vera gloia
et ꝓpter deū · virtuoſus eſt · Si de
vana citra deū et nō cōtra deum
vt in bonis fortuē natuē vel grē
venialis eſt · tam ex gn̄e q̄ ex more · ſi ſit ad
finem bonū · vt pro euitacōe infamie · aut ꝑ
magno bono edificacōis aliene · ille appeti-
tus diſcretus eſt et meitorius · ſi gloria ſit

ſalſa et de pcc̃o mo͛li aut ꝓ fine malo pn̄ci
paliter ⁊ vltimate tūc mo͛lis eſt. Preſūpcō
Arrogantia. Jactantia ⁊ ypocriſ gn̄aliter
⁊ ꝓprie ſunt de illis que nō ɔuemūt hoi ta
liter ſe habenti ſi illa habē vel credit vel in
ordinate appetit. ꝓptea ſemꝑ habēt errorē
vel maliciā inuolutā qn̄q3 venialem ⁊ ſepe
mo͛lem ſcd̄m gen9 obiecti ⁊ iux̄ circūſtanti
as intēcōis ⁊ finis ac ceteroꝝ. Preſumens
de dei mīa ꝙ ſaluabit̄ qualitcūq3 peccauerit
⁊ in pcc̃o pſeuerauerit errat in fide ſi hoc iu
dicet per intellectū ⁊ in moribus mo͛liter ſi
taliter afficitur p volūtatē abſolutā ꝙ de
condicōnata nō oportz et ita diſtingui poſ
ſit in valde multis de intellectu ⁊ affectu ꝙ
ſcd̄m hoc pcc̃a varia naturā ſortiūtur vt di
cant̄ vel errores vel mali mores vel vtrūq3
Preſumptio de multis meritis ⁊ gracijs fal
ſa eſt et temeraria ſi non inſunt. Si autem
credatur et ſentiatur ꝙ ex ſe ſunt principa
liter impia eſt quantūcunq3 prius haberē
tur ꝙ ſi ſingulariter habere quis glorietur
peſtifera eſt atq3 phariſayca preſumpcio
Credere et ſentire quod ex meritis precedē
tibus aliquod bonum aut p̄miū ɔſequatur
nō eſt preſumpcō vel error ſi ad deū tanq̄
ad origiāle pn̄cipiū actu l' hitu ſolū referat

deus enī miseret· cuius miseretur·hoc eſt
grām dat·vt ex illa aliam grām largiatur
¶ Celare pcca ſua·non ex ſe ypocriſis·ſed
cautela prudens et debita·ſecus ſi fiat hoc
ex appetitu laudis falſe aut alteri9 malicie
pncipalit·vel ſi ad malū finē vltiate referat
ſecus eciā ſi per mendacia opm vel ſignoꝝ
vel verboꝝ talis abſcōſio q̄ratur fiei·queād-
mod ſi ad celandū pcca ſue luxurie·fingat
ſe aliq̄s ope·ſigno·aut verbo·luxuriā maxiē
detestari·et caſtitatez amplexari·cū ſufficiē
debeat·vt illam nō oſ̄dat·Jta de ſupbia et
ceteris poſſꝫ dici· ¶ Preſūpcō·arrogātia·ia
ctācia·ꝛ ypocriſ·circa boā natuē aut fortuē
min9 hn̄t pcci ꝛ peiculi q̄ circa bona gracie
p̄ſertim gracie g̃tum facientis·cū illa min9
cognoſci poſſit in eſſe· ¶ Pertinacia in opi-
nioībus et actibus ꝑrijs p quā quis non
eſt patus corrigi·dāpnabilis ꝛ vix ſanabil
eſt pſūpcō·ꝛ dū in rcōres alioꝝ aut apud
religioſū eſt cūcta turbat et pdit· ¶ Nō eſt
ſeruit9 ſed libertas parere legib9·qm̄ obli-
gacō p votū aut p̄ceptū ceteris pibus auget
virtutis et meiti rōnem·vtrobiqꝫ enī addi-
tur circūſtantia bona in voto latere in p̄cep
to obedientie· ¶ Subditi obligant obedire
ſupiorib9 in hijs dūtaxat reſpcū quoꝝ ſūt

ſupiores ⁊ dum regulas ſue dn̄acōnis non
excedunt. ¶ Nullus actus debet ab hoīe
ꝓhiberi ſb̄ pena peccati mor̄lis alicui inuito
etiā ſubdito niſi ad illū iam ſit obligatus ꝑ
legem diuinā explicite vel implicite virtua
liter vel informa. Nam ſolus deus eſt q̄ ha
bet imperiū eterne vite et mortis. ¶ Stultū
et iniurioſū pro ſupiorib⁹ eſt credē omnes
inſtitucōes factas quales videmus reſpectu
ſubditorū obligare ad peccatū mortale ſed
ſūt multe accipiende vt cōmiacōnes multe
vt monitiones multe vt conſilia multa vt
quedam decentie ⁊ honeſtates ⁊ facientes
ad finem cōſequēdum multe vt tpalē hāc
vitam ſolū regulant ⁊ ad penam tpalem ſi
tnſgrediantur ſolum obligant. ¶ Jurans
vel vouens in aliqua religione vel comuīta
te adimplē omnia que per r̄gulam talis r̄li
gionis aut comuītatis ordinata ſunt aut e
rūt nō ꝑ hoc cenſendus eſt eē obligatus ſb̄
pena pcc̄i mor̄lis ad obſeruacōnem illorū q̄
dīna lex nō vult talit̄ obligare ꝙ nec huā
na lex talit̄ obligaē itēdebat ſi rcē ut ſuppo
nit̄ intēdebat. ¶ Diſplicet deo infidel' ⁊ ſtul
ta ꝓmiſſio infidel' q̄ non ſeruatur. Stulta q̄
diſcrecōis ſale non cdit̄. ꝓptea ſtultū eſt di
cē. ꝙ de ingrediēdo r̄ligionē cſiliādū nō ſit

ſed ad primã inſpiracõnem ingrediẽdum
¶ Poteſt ſincero ⁊ recto ↄſilio · religiõis in
greſſus diſſuaderi · quibuſcũ ad tpus · alijs
imeternũ. Sic de p̄latuꝛe ſuſcepcõe aut ſtat⁹
virgimitatis diceret. Attamẽ modeſtiſſiãꝫ
cautelam in diſſuadendo ſcim⁹ exhibendã
¶ Omne votũ et iuramentũ ad hoc ꝙ obli
gatoriũ ſit ⁊ diſcretũ · habet ↄdicões impli
citas · quaꝝ aliquas inutile · aliquas vtile
eſſet in iurando p expſſum apponere. Vna
cõdicõ eſt · que reſeruat ſupioꝝ auctoitatẽ
Scda · ꝙ iuramẽtum nõ ſit aut vergat in de
teiorem exitum · ſcilicꝫ ad mõrle vel veniale
pccm nũc aut in poſtꝝ. Tercia · ꝙ nõ ſit in
ſalutis diſpendiũ · hoc eſt in pfcõis impedi
mentũ · ut eẽt vouere non intrare ꝛ̄ligionẽ
nũquã ſuſcipe p̄laturã · aut non loqui cum
pentib⁹ · ⁊ ſimilia · que licꝫ poſſint licite qñꝫ
dimitti · nõ tamẽ paſſim iuramẽto aut voto
vallari. ¶ Quãdo aliquis nec actu nec hitu
p verba ſua intendit iurare · nõ eſt reus p
iurio apud deum nec etiã apud hoies · ſi ſuf
fitiẽter hoc ↄſtiteit · põt tamẽ de incauto mõ
loquendi vel ſcãdalizãdi vel aſſerendi vel
de intencõe fallendi culpari. Hoc facit pro
religioſis et quibuſcũ alijs qui iurant per
votas ſuas ⁊ per aiam camis irriſoꝛie. Et p

burgūdis et aſſuetis iuratoribus ꝑter oēz
intencōnem obligandi ſe iuramento. ¶ In
ſtitucōnes huāne nō debent tales interpͭta-
cōes aſpnari quales iuramēta ⁊ vota ſcdm
concordem doctoꝝ ſentētiam recipiunt etiā
dum ferrētur abſolute. Alioqñ in laqueū ⁊
magnū ſalutis diſpendiū verterētur. Sed
contempnere aliquā rem ut auctoritatem
ſupioꝝ eſt ipam vere vel interpͭtatiue nullā
aut vilem aut minꝰ iuſte reputaē. ¶ Ois
peccans etiā venialiter cōtempnit ꝙuis nō
ois talis agat ex contēptu. Sicut nec omis
ſupbus agit ex ſupbia. ⁊ ita in alijs multis
Contempnens auctoritatē ſupioris nō ex
paſſione vel fragilitate vel ex ignorantia ſꝫ
ex cōtemptu q̄ eſt pncipalis cauſa aut finis
tñſgreſſionis ſue reus pcc̄i mortalis exiſtit
vt dū q̄s dicit ſupiori in eo ꝙ ſupior. Ego in
deſpcū vro hoc agā qđ inhibetis alias non
acturus. ¶ Ad euitacōez pcc̄i nō ſufficit bñ
ſentiē ⁊ iudicaē de agēdis niſi volūtas ⁊ af-
fectus tali iudicō ꝯformentur. Afficitur eni
ſepius voluntas ad aliq̄ ⁊ ita talit̄ exequit̄
Ac ſi ſuus intellectus taliter agendū dicta
ret. Sup hoc incōtinētes circa quodlibet vi
ciū tam carnis ꝙ ſpūs aptū dant documen
tum preſertim in carne euidentius ꝙ in ſpū

ꝓpter difficilem reflexionē ſup actus inteio-
res ⁊ latentes · et hec abſcōſio crebro fallit
etiā ipos ſpūalit᷑ ambulare uolētes. ¶ Po
nentes intellēm liberꝝ vt talis eſt ponerēt
ꝯſequenter in eo pccm ꝓprie. Alij ad negli-
gentiā aut maliciam volūtatis hn̄t ꝛferre
crimē oīe ſuū. ¶ Nulla eſt negligētia vel
omiſſio crimiāliter culpabilis abſq ꝯſenſu
vero vel interp̄tatiuo comitante vel preuio
Quid aūt ſit ꝯſenſus intp̄retatiu9 dcm eſt
Et hoc in angelis et in adam videtur origo
fuiſſe pcc̄i. paſſio nālis vt ira. amor. gaudiū
odiū. inuidia. fames ſitis. delcācio. deſideriū
⁊ ſimiles. ſi fiāt abſq oī ꝯſenſu. nullū pccm
ſūt. ſi vero cū ꝯſenſu ſed nō ex cōſenſu. inter
venialia deputant᷑. Similit᷑ de actibus rōis
tam in porcioē ſupiori vt eſt blaſphemia q̄
in inferiori. vt eſt appetit9 vindicte dicerēt
Si in p̄ceptis penalibus pena ſit addita p
modū diſiūctionis ad actū precepti ſufficit
penam ſoluē dū act9 omittit᷑. Si vero ſit im-
poſita pena. vt ſolū acceſſoria et inducens
ad preceptū p ſolucōez eius non excuſatur
precepti trāſgreſſio. ſed bene aliqn̄ ꝯpenſat᷑
¶ Judicaē alterꝝ tanq̄ malū ſi fiat ex officij
iudicio et p teſtes legitiōs nō eſt ex ſe ma
lū ſed virtuoſū. etiā ſi p ꝯfeſſionē aut aliter

ſciretur eē per iudicē innocens nec aliud pa
tēt effugiū qn̄ ſuo ſūgētur officio. Judicaē
ꝑpria eſtimacōne aliū ex aptis ſignis exti
oribus. que nō poſſunt bn̄ fieri non eſt ex ſe
pccm̄ mōrle licet qn̄qȝ ſit curioſitas venial'
qn̄qȝ mortalis dū homo ab alijs melioribꝰ
aut debitis impedit' aut dū per hoc in ſupbi
am erigitur. Judicare alteꝝ leui p̄ſumpcōe
ſcd̄m preſūpcōes exteiores p̄ſertim vehemē
tes non ex ſe mōrle. Secus ſi fixa aſſertione
inteiori l' extiori illud fiēt in magnū ꝓximi
dedecus ⁊ malū. Nullus in vita iudicādus
eſt tāq̄ꝫ dignus inferno. qm̄ ſpūs ſcūs opa
tur ſubito. facta igit' non pſona ſūt a nobis
iudicanda. ¶ Zelotopia que eſt vehemēs
amor ſuſpicōſus nō ſatis fidēs de re amata
⁊ alie ſuſpicōnes maliuolē vt dum aliquis
ſemꝑ putat irrideri ⁊ falli vt quidam melā
colici et quidam ex r̄ligioſis faciliter cadūt
ſi non rep̄mantur. Sed ſi addatur conſēſus
liber ſūt vt plurimum mortalia delicta aut
mortaliū delictorū vehemens cauſa. ¶ Ydo
latria que eſt exhibicio honoris diuini ve
re vel interpretatiue aut attributiue dum
alicui creature aliter q̄ꝫ ſibi pōt cōpetē ⁊ apo-
ſtaſia q̄ eſt receſſus a vera religione ⁊ mur-
mur con̄ dinam ꝓuidentiam ⁊ blaſphemiā

deo indigna aſſcribẽs · qñqȝ fiũt ex ſupbia
intellcũs nolentis ſe captiuare in obſidiũ
fidei · ⁊ tũc ibi eſt error in fide. Aut ſolũ fiũt
per deprauacõeȝ affectus · ⁊ tũc fiũt malicie
ex ſe crimĩales · licȝ ex circũſtancijs dici poſ-
ſint qñqȝ veniales · ſicut eſt aliquis honor
diuus ꝓprie · aliquis ſolũ p attbucõnẽ aut
pticipacõnem aut analogiã · Jta ſcd̃m hoc
varie ſunt ſpẽs ydolatrie quedã ꝓprie · q̃dã
ſolũ analogice dcẽ · omẽs tamẽ ex gñe ſuo
mortales exiſtũt · vt in inuocacõib9 demonũ
Jn aſtrologia de iudicijs circa ea que depẽ-
dẽt pure ex libero arbitro · Jn nigromãcia ⁊
pyromãcia ⁊ gñaliter in ſupſticõibus oibȝ
ꝓhibitis atqȝ nepharijs · quarꝫ effcũs neȝ
a miraculo · neqȝ a naturã rõnabilit̃ expectari
poſſunt. ¶Nulli facienti qd̃ in ſe eſt hoc eſt
bene vtẽti donis dei iam hitis deeſt deus in
neceſſarijs ad ſalutẽ · ſiue ſint illa credẽda
ſiue opanda. ¶Nolens credẽ ⁊ fantaſias
ad oppoſitum fidei tollerãs inuitus · ſicut in
pleriſqꝫ videẽ eſt · nõ eſt infidelis ſed meret
Jta de uolẽte penitẽ ⁊ deũ diligẽ aut aliud
bonũ facẽ ex affcũ · quẽ indiſpoſicõ corpalis
impedit ꝓ regula dicẽmus. ¶Tollat ſuper-
bia a viris deuotis et abſtractis · qr ſentiẽ
ꝯſolacões ſpũales in affectu nõ eſt ſignũ

infallibile q̄ caritas inſit. Sicut eaꝝ carētia
caritatē deeſſe non ↄcludit. Nā aſſuefactio
⁊ cōplexio aut dyabolica illuſio cauſe ſunt
cur tales affect⁹ q̄nq₃ vel inſūt vel nō inſūt
Adorās adoracōe deo debita abſolute ydolū
vel diabolū trāſfigurātē ſe in āgelū lucis ſeu
xp̄m. a mortali crimiē neq̄t excuſari. Neq₃ hec
ignorantia inuīcibilis locū hab₃ ſed ꝓbādi
ſūt ſp̄us ſi ex deo ſūt. Secus ſi ſb̄ condicōne
implicita vel explicita hec adoracō fiēt. Vbi
probabilis coniectura de ſic agendo contin-
geret queadmod hoſtiā nō ſacratam ymo
lapidem hoſtie ſimilem caſus aliquis licite
faceret adorare. ¶ Pia intencō faciendi et
tenendi ſcd̄m intencōnem ecc̄ie ſi non excu
ſaret multos ex xp̄ianis ſimplicibus ydola-
tre cenſerentur in adoracōibus ymaginū
cicius pulchre q̄ turpis ⁊ veteris q̄ noue
q̄ſi numiē aliquo ille magis q̄ alie ēplerēt
Inuidia que eſt dolor de ali ¶ De inuidia
eno gaudio vel gaudium de malo ex gene
re ſuo mortalis eſt quia contra caritatem
Et preſertim ſi dolor ſit de bonis ſpirituali
bus. Sed ex defectu deliberacionis vt in pri-
mis motibus vel ex malicia ↄplexionis me-
lancolice. Aut quia dolor ille trahitur ex
tra genus inuidie poteſt non eſſe mortalis

vt dū dolet aliq̄s ex iuſta cauſa et fine bo-
no. ¶ Detractio que eſt diminucō fame al
teriꝰ occulta vel diffamatio q̄ eſt publica ł
ↄtumelia ⁊ exꝓbracō que fiūt in facie eius
qui leditur fūt ex gn̄e ſuo mo̾les ſi dāpnū
vel dedecus ſit nōbile. ⁊ ſi non trahātur ex
ꝓpriam rōnem. vt ſi fiāt ad cautelā alioꝝ
ne ſeducant̄. aut ꝓ bono reipublice vel cōi-
tatis alicuiꝰ. aut pro correctioē frēna. Sed
apud imꝑfectos iſta bene agē. ſcilicꝫ alios
rc̄e increpaē. ſicut et ſe digne laudare diffi-
cilimū eſt. ¶ Ira ꝑ zelū. que eſt de malo cul-
pe. dicit̄ ex ſe laudabilis ſed ex mō ꝓſequē
di poteſt fieri vituꝑabilis. dū nec tꝑus nec
locū nec modū nouit obſeruaē. p̄ſertim qn̄
ꝑtinacie ↄiūcta eſt ⁊ turbantiū ſedicōnum
magis adductiua q̄ ſedatiua. ¶ Ira que
eſt motus ↄcitatus ad inferendū vindictā
ꝓ malo ſibi vere illato. ſi ſit ſcd̄m ordinem
iuris nō eſt de ſe vituꝑabilis. ſed reducitur
ad irā zeli. vt in iudice vel ꝑ iudicem. ſecus
ſi ex libidine ꝓprie vindicte p̄ncipaliter. vel
ſi iniuria non ſit vere facta. ſed ita leuiter ⁊
irrōnabilit̄ eſtimat. ¶ Ira eſt qn̄qꝫ nālis
paſſio vt in melancolicis et coleicis. qn̄qꝫ
p̄mus motus. qn̄qꝫ ſola impaciētia abſqꝫ
appetitu vltioris vindicte. qn̄qꝫ refrigeracō

quedā caritatis erga ꝓximū · citra odium
Jn quibus caſibꝰ aut nullū eſt de ſe aut ve
niale peccm. Jra que eſt appetitꝰ deliberatꝰ
vindicte ꝓprie ꝑter aut con̄ iuris ordinē ex
ſe ꝛ vt ſic eſt mortalis. Preſertī ſi vindicta
ſit notabilis detrimenti ¶ De accidia

Accidiā dicimus eſſe tediū interni
boni que ex gn̄e ſuo venialis eſt
quia cōtrariatur non caritati ſed
eiuſdem feruori. Fit autē mortalis
dum ꝑ eam aut ex ea mortale crimē incurrit
vt omiſſio eoꝝ que ſunt de neceſſitate ſalu
tis vt deſpacio de diuino auxilio aut ſuſp
ſiꝰ interfectio. Sola negligentia mortalis eſt
ꝑ quā id quod ſub precepto cadit obmitti
tur quāuis culpabilior in exerciciis ſpiritu
alibus et yerarchicis vt in miſſa ꝙ ꝓpha
nis. Ocium ſanctum vite contemplatiue et
ſtudioſe debet homo quātū ex ſe magis ap
petere ꝙ officia vite actiue preſertim cum
obligacōnes imminente manifeſta necitate
aut ſuperioris precepto racōnabilit accedē
te. Dimittendum eſt ocium pro caritate
proximoꝝ Jnhabilis prorſus ad ocium con
tēplatiue laboret ipe extius ad ſui alioꝝ pro
fectū. Et ſi aliqs ad vtrūqz valet velud ābi
dext magꝰ pfectio eſt ꝛ mixturā hāc in ſtatu

pñtis indigentie optimã iudicam⁹. ¶ Eua
gacõ mentis tpe orõnis. ex p̄cepto debite ſi
fiat ex deliberato ꝯſenſu. atꝫ teneat. illa ſola
interrũpit intencõeꝫ debitam orõnis. ꝛ facit
ut p̄ceptũ nõ ſuffitienter adimpleatur niſi
rurſus iteret̃ qd p euagacõnẽ hanc infectũ
eſt. qd tamẽ fiei aliqñ neqꝫ debet neqꝫ expe
dit. neqꝫ pōt in miſſa. aut dũ hora preterijt
Ubi. dũ euagacõeꝫ. qñtũcunqꝫ multa ſit. ex
deliberacõne tenẽ non volum⁹ tũc hitualis
p̄maria ꝛ virtualis intencõ p̄habita de orã
do ut debemus iugit̃ vna manet. Exemplũ
eſt de pegrinacõne. ¶ Conuerſio cord ad
deũ tpe orõnis qñuis ſit laudabilior cetis
pibus. ſi ſcdm verba et ſenſum orõnis fiat
Attamẽ iſtud nõ eſt nccitatis. qd de illitte
ratis ꝯſtat. et impfcẽ etiã ꝯtẽplatiuis non
raꝝ eſt. ¶ Impaciẽtia ꝛ languida mollici
es ꝛ effeminata ꝯpaſſio ꝛ mutabilitas ad
oẽꝫ vẽtũ ſũt ex ſe vitupabiles ꝛ i culpã mor
lem vergũt dũ ex inde ea que iuſſa ſũt fiei
vel exequi. ſcilicꝫ ꝛ veritas vite doctrine atꝫ
diſcipline relinquũtur. ¶ Tediũ boni puẽi
ens ex difficultate opis. aut ex malitia cõ
plexionis abſqꝫ culpa plus in iohanne q̄p
in petro auget meritũ ꝛ laudẽ iohãnis. ſi ꝛ
dũ in cetis ipe cum petro equaliter opetur

¶ Difficultas in ope virtutis ex aſſuefactio-
ne vicioꝝ pueniens plus de pſe dimit rōez
laudis ⁊ glorie meriti q̄ augmētz. Tamen
male habituat⁹ quīn niſi ex maiori conatu
opus ſimile ad bene hituatū pficere nequit
magis inde rēdditur incidētaliter cōmendā-
dus. ¶ Puſillanimitas qua quis contra
iudiciū ſupioris ſui ⁊ prudencioris ſui repu-
tat ſe minus iuſto ad aliqua faciendum ⁊
ptinaciter refugit officia a ſupiore impoſita
ad inobedientiam ſupbam imputatur quia
iudicium ſuū nimis prefert ⁊ innititur pru-
dentie ꝓprie. Secus ſi ducatur proprie lege
ſpiritus ſancti de qua debet eē certus. Secus
ptēa ſi ſciat piculū ſuū euident. de quo fidē
facere ſupiori nequit ¶ De Auaricia

AVaricie obiectum eſt immodera-
ta poſſeſſio quod ex genere ſuo
non videtur eē mōrle vniuerſalit
ſed in mōrle trāſit dū ex delibera-
cione efficaci ⁊ abſoluta appetuntur querū-
tur vel rapiūtur aut retinētur aliena inuitis
dn̄is qualicūq; modo fiat clam vel palam
vi vel fraude conſilio vel auxilio. Preſertim
ſi res ſit notabilis detrimenti ⁊ appetitu ſuf-
focante racionem et a dei ſeruicio penitus
impediente etiam licita vel propria bona

appetũtur querũt' ſeu retinẽtur· quaſi in eis
ſpes tocius auxilij veluđ in deo poneretur
mořle eſt: quã auaricie ſpẽm aplũs ob hoc
appellauit ydolorũ ſeruitutẽ. ¶ Non debet
aliquis dici tenẽ rem alienam inuito dño
q̃uis neſciente· qñ dñs pſumit' rõnabilit'
ꝯſenſurus ex familiaritate vel aliũde dum
ſciuerit· aut ſi iux̃ dictamẽ rc̃e rõnis ita debꝫ
ꝯſẽtiẽ queadmođ in extrema nccitate aut
dũ cũ nõbili detrimẽto reddẽtis· ꝛ cũ modi-
ca vtilitate recipiẽtis alienũ· qđ dãpnũ ſb
pua expectacõe põt euitari. null9 preterea
gladiũ arreptũ dicẽt r̃ddẽdum in manus
dñi dũ furit· quãq̃ illũ inſtãtius repeteret
¶ Sub furibus aut ſacrilegis aut raptori-
bus ꝯphẽdũtur quo ad crimis equalitatẽ
q̃tq̃đ ſit de reſtitucõe facienda ipi9 aduõti
fouentes cauſam quã credẽ debent iniuſtã
aut p culpam pdentes iuſtam· ꝛ medici in-
fideles ꝛ iudices mali et prelati qui pſtitũt
officijs publicis ꝛ bñficijs preſerti curatis
illos quos ſcire debent eſſe raptoꝛes ꝛ aiaꝝ
deſtructoꝛes· bonis ſpretis· ipſi prorſus ꝯſili
arij dñoꝝ ad talias iniuſtas· ꝛ gñalit' qui
talia agũt aut etiam ꝯſentiunt agentibus
¶ Acquirẽ medijs illicitis· illicitũ eſt plus
vel min9 iux̃ maliciã medioꝝ· varie inſuper

ſcd̄m naturā contractuū in acquirendo. Jta
vt qn̄qꝫ trāſeat res in verū dn̄ium peccatis
qn̄qꝫ nō. Cōtractꝰ enī qn̄qꝫ irritatꝛ diuino
iure ł huāno qn̄qꝫ permittitꝛ ut infra dicē
dū eſt. ¶ Symoīa q̄ eſt ſtudioſa volūtas
emēdi aliqđ ſpūale vel ānexū ſpūali cōſtat
ꝙ de gn̄e ſuo eſt mořlis plꝰ vel minꝰ ꝓprie
vel in ꝓprie iuꝛ naturā eius qđ dicitꝛ ſpūale
¶ Tpalitates enī eccīe ꝗuis eis dicate ſint
ꝓprie tn̄ ſpūales nō exiſtūt. nec ſymoīe no-
mē niſi poſitiuo Jure recipiūt. Jn actibus q̄
ſūt ſymoīaci ſolo iurē poſitiō cadit pſcripcō
vt in recepcōne moderata ꝓ ſigillo aut lrā
aut ſuſtentacōe miniſtrorū in collacōe ordi-
nū. in aliȷs nō ita. ¶ Faciens aliquod opꝰ
ſpūale ⁊ inde mercedem tpalē exſpectās aut
econ̄ q̄ſi vnū ſit rōnabile p̄ciū alteriꝰ ſymo
niacus eſt aut ꝓſita corde vel ore vel ope
Dicitꝛ aūt tpale q̄tꝙ pōt precio tpali ꝯpari
vt eſt obſequiū curialiū ⁊ ſimilia. Suſtēta
cōnem ſuā moderatā in tpalibus aliūde nō
hītam ſi quis exſpectat ex ope ſpūali non
incurrit ex hoc ſymoniacā p̄uitatem. quia
dignus eſt opariꝰ mercede ſua. Caueatꝛ tn̄
turpis q̄ſtus ⁊ ſcādaloſus ⁊ intencōis ocu-
lus conſeruetur incorruptus vt non ibi ſta
tuatur principalis finis in mercede tēpoāli

ꝛ alia multa · dū tamē intencō pꝛīcipalioꝛ ꝛ finis ſit deus ꝛ vtilitas eccīe · ꝛ ſcādalū euitet. ¶ Inſufficiēs ad obſequiū eccīe pſerti de quo nō eſt ſpes de breui pfectu quocūqꝫ ſi pmoueri querat · peccat mōꝛliter · ꝛ eum pmouēs ſimilit̄ · ſi hoc ſcire tenebat. ¶ In moralibus id qđ modicū eſt · p nullo reputat̄ · tamē diuiti modicū eſt qđ paupi non parū · nec inſup modicū dicendū eſt apud deum · illud qđ efficacit̄ ꝛ pꝛīcipalit̄ inducit aut induci querit̄ ad aliud q̄ debēt · Sec⁹ ſi pui ſit incitamenti et velud occaſionalis in intencōe recipiētis ꝛ dantis · ſcđm hoc qn̄tificet̄ munerꝝ recepcō in iudicib⁹ et p̄latis ¶ Raro licet alicui querē prelaturam · ſicut raro ꝯtingit · vt aliquis poſſit abſqꝫ preſumptione iudicare ſe talem · qualē dicit aplūs oportē epm eſſe. Tamen necītas euidens eccīe et pbabilis ꝯiectura fidē faciēs de ſufficiētia ſua pn̄t appetitū talē aut excuſabilē aut laudabilē efficē. ¶ Liberius pōt homo litteratus licenciā in ſua ſcia q̄ prelaturam appetē · ſcđm itaqꝫ exigit pfcionē in grauitis de qua nō ita licet p̄ſumē · ſicut de erudicōis qualitate. ¶ Dū curat⁹ baptizare puerum ſine pecuīa · aut ſepelire moꝛtuū nollet · licēt alicui graue piculū in moꝛa videtī daē pecuiaꝫ

non ut preciū ſed intencōne vexacōnem ſu
am redimendi pecunia tamē nec cū curato
non in dn̄ium ꝛ ius tanq̄ vere data ſit ſed
in pdicōnem debētqꝫ ipſa reſtitui. Simile de
prelato ꝛ iudice dam⁹ iudiciū in eis q̄ g̃tis
miniſtrare debent. Studium lr̄aꝝ preſertim
auctoritate ſupioris et ad pficiendū pro ſe
ꝛ aliis in poſterū nō ad ociū vel curioſitatē
ſuſceptū excuſaē poteſt prelatū vel curatum
a reſidentia pſonali p tpe vbi de vicario ſuf-
ficienti puiſū eſt. Alioqn̄ ſtudere eſt ſe mer-
cēnariū ꝛ lupum ouibus exhibē. ¶ Ad vi-
gilias mortuoꝝ et alia ſuffragia q̄ in eccl̄iis
ſcd̄m diſtribucōnes cottidianas inſtituta
ſunt beneficiatus ſtudens aut legitime ab
ſens non tenetur. Horas canonicas adap
taē horis diei vt primā prime tercīā tercie
quāuis ſingularibus perſonis ſit congruū
non tamē neceſſariū. Horas enim quaſdā
preuenire vel ſubſequi pia intencione ſeu v
tilitate phas eſt. vt de ſero dicere matuti
nas pro mane ſequēti. Vſum eccleſie ſue cu
ius ſuus eſt principalior titul⁹ aut quam
actualiter incolit beneficiat⁹ regulariter in
ſequi debet niſi diſpenſet vel ſuperior aucto
ritas vel paupertas vel pia conuiuētium ca
ritas atqꝫ vtilitas. ¶ Vſura proprie dicta

ſed ſubordinat9 ad deū· aut non ↄtra deum
Jta de predicacōe·ꝑmo de dilcione dei ſuper
oīa dici poſſet·⁊ de bn̄ficioꝝ appetitu. ¶ Sy-
moniaco ex pacto vel ope nullū ius acq̄rit
in bn̄ficio vel fructibus eius· qn̄ reſtituere
teneatur·ſecus ſi ſteteit in ſola volūtate qꝛ
iā nō diceret ſtudioſa·Similit de hereticis
puniendis ↄdiſtingue. ¶ De ludo taxilloꝝ
de torneamentis· de vſuris variis ⁊ pallia-
tis dicūt iuriſtaꝝ plures· irritatos ab ecc̄ia
illic eē ↄtractus·Secus in metricō ⁊ hiſtrio-
natu·⁊ ſymonia intiori·in miſſis cantādis
⁊ aliis quibuſcꝫ·vt forte in deicis mercatu
ras aut medicinā·aut aduōtiā abſqꝫ diſpē
ſacōe exercētib9. ¶ Bn̄ficiatus iuſto titulo
ſi ſimpliciter omittat diuū ſeruitiū in oib9
non videt acquirē ius in fructibus apud
deū. ¶ Multa faciūt ad hoc ut aliq̄s faciat
fructus ſui bn̄ficii eſſe ſuos in foro exteiori
ꝑmo ⁊ qꝛ ēſtituere non teneat·que aiam a
pcc̄o mōtli non liberāt vt intraē ſubito ctis
horis ad ecc̄iam ⁊ intēcōne ſolū queſtuoſā
et ſimilia. ¶ Si circa bona beneficiatus ha
beat inſtituta ꝓ paupibus ⁊ illa ↄſumit ad
alios vſus·ipē ad reſtitucōnem obligatur
Secus ſi totū ſit ↄmiſſum fidei ſue· vbi et ſi
peccet grauit ⁊ ſacrilege quādoqꝫ abutēdo

bonis illis luxuriose tñ r̃ſtituere nõ tenetur
Si teneat quis plura bñficia ex dono ſupio-
ris in caſibus nõ excuſantibꝫ hãc pluralita-
tẽ. peccare pñt vtq̃ꝫ. cõferẽs ꝑ indiſcretõem
Recipiẽs ꝑ ãbicõnem. Nichilominꝰ occupãs
reſtituere ꝑcepta nõ tenet̃. Sed niſi peniteat
ꝛ ꝓ futuro ꝓuideat nõ erit ei ſalꝰ Quantũcũqꝫ
multa bñficia aliq̃s teneat auctoritate ſu-
perioris illa pñt dici vnũ bñficiũ ſicut plures
tunice in magnis frigoribus vna tunica et
hoc vnitate morali ſi illa oĩa nõ ſint niſi ad
ſufficientẽ decentiã ſtatus occupantis ſeclu-
ſo ſcandalo et impoſſibilitate officiandi ꝑ
ſe vel aliũ nõ exñte. Beneficiũ datur ꝓpter
officiũ nõ quidẽ in dicendis horis ſolũ. Alio
qñ duplex officiũ ad duplices horãs obliga
ret. Sed officiũ eſt quid q̃d eccie ꝛ proximo
prodeſt ſcd̃m ꝙ magis beneficiatus eſt ma
gis obligatur. Si omibus circũſtantijs hĩc
inde penſatis iudicare debeat prelatus petꝝ
eſſe ſufficientiorẽ notabilit̃ ꝛ ſimpliciter ad
hanc curã obtinẽdã et det ſcient̃ inſufficiẽti
peccat mõrliter quia nõ habet rectũ oculum
Secus ſi nõ ſit nõbilis d̃ria. In collacõe be
neficij ꝑſertim non curati haberi poteſt r̃ſpe
ctus licite ad obſequia licita et honeſta ali
quiꝰ ꝛ ad genꝰ et ad ſpẽ ꝓficiendi in futuro

que iuri dĩno ⁊ natuãli ↄtraiat. ⁊ de ſe mõꝛ
lem culpã habet. eſt aliquid recipe ex pacto
vltra ſoꝛtẽ. Soꝛtem vero eſtimamꝰ appella
tam. ius qđ hẽtur in re per vendicõnem aut
empcõnẽ. aut aliũ modũ. ſcđm quem tñſit
dñium rei in ementẽ ⁊ fit ſua. ¶ Quia ius
vtẽdi pecuĩa ad tpus vel ꝓ ſemp. nõ trãſit
in aliquẽ abſqꝫ eius dñio. ꝓptẽa in mateia
pecunie ↄmodacõ ⁊ vendicõ coincidunt. ⁊
illic ſepiꝰ vſura collõtur. Ibi enĩ aliq̃s ꝓ re
iam ſua aliud dare ↄpellit. ¶ Recipiens ad
vſuãs nccitate ↄpulſus ſub intencõe dandi
illud qđ eſt vltra ſoꝛtẽ tanq̃ ſuũ. ⁊ ad redi
mendũ vexacões ſuas et dãpna. nõ videt
moꝛlit delinquẽ. quia nec ꝓprie cũ vſuãrio
dãpnabilit exigẽte pticipat in crimĩe. Sed
nec p hoc ius habꝫ vſuãrius in dato obſtã
te ecclĩaſtica auctoritate que recepcõ eꝫ hãc
irritat. ¶ Om̃is fere cõtractꝰ vſurarius ex
gñe. põt p piam intencõem dantis et ꝛecipi
entis tñſferri a ſuo gñe in opꝰ pietatis. vt
ſi cauſa ſuccurrendi principalit indigentie
ꝓximi ex vna pte. et pſeruãdi ſe indẽpnem
ex altera. petat aliq̃s vltra ſoꝛtẽ. niſi infra
tale tpus ſua ſoꝛs ei detur: ſic q̃ mallet teſ
te cõſcĩa ſuam ſoꝛtẽ apud ſe manẽ nũc ſine
illo pcio. q̃ tũc cũ tali pcio eandẽ recipe ob

dampnũ certũ vel ꝓbabile quod ex ſolucõ
nis dilacõe ſortitur ſicut in redditibꝰ ſeſua
libus recipiendũ ꝑ dños certis t̃minis qñqꝫ
pena pecuniaria imponitur non ſoluẽtibus
die aſſignata põt aliquis recta intencõe et
ꝓ ſecuritate ſolucõnis taliter ſtatuere in pti
culari contractũ vel ↄceſſioẽꝫ ad t̃minũ. Eſt
aũt illiꝰ intencõis ſignũ ſi mallet creditor
id qḋ ↄceſſum eſt tp̃e ſtatuto vel p̃us ↄ̃cipe
q̃ꝫ t̃minũ elabi ⁊ emendã incurretur. Sic de
ementibꝰ redditꝰ ſb̃ libtate redimẽdi iudi
camꝰ vẽdicõẽs ad t̃minũ ⁊ ad tp̃s in calori
p̃cio. Similit̃ ↄmutacõẽs in quibꝰ ꝑ diligẽ
tiã vendẽtis res in nullo melioratꝰ cũ tamẽ
certum lucrũ affertur abſqꝫ peiculo dampni
ſunt frequẽtius peccata mõrlia quãuis nõ
ſemꝑ vſurã ꝓprie dicta. Jn guerris faciẽdis
que malis innumeris plene ſunt nunc ad
iſtos innocentes nũc ad illos ſola vtilitas
rei publice eas excuſat a mõrli que vtilitas
eſt vnio ciuiũ cũ principe ⁊ adinuicem. ⁊ cõ
ſeruatio patrie aut euitacõ dampni publi
ci notabiliter peioris q̃ꝫ ſic dampnũ pticula
re ex guerra ꝓueniẽs. Guerre iniuſte ſcite
eſſe tales aut que tales debẽt iudicari nõ
excuſant. A furtis. homicidijs et Rapinis
quin reſtitucõẽs aut emendas fieri nc̃ce ſit

quãtũ erit poſſibile. ¶ Seruitutes ꝑ pl'oꝝ in eis que nõ ſunt cõtra legẽ dei ꝛ natuꝛẽ. poteꝛũt ex ſuis vel patrũ de meritis. vt ↄſpiracõnibus ꝛ rebelliõibus ꝛõnabilit' introduci ut tallie queđ angariacões. ꝛ ſimilia. ſicut iudeis poſtulãtibus regem. dñs impoſuiſſe videt'. ¶ Accepcõ perſonaꝝ in gubernacõe reipublice ꝛ gñaliter apud omnẽ iudicẽ et pñcipem de ſe illicita eſt. nũc mõꝛlit' nũc venialiter ex circũſtãcijs ꝛ obiecto et politie cuiuſlibet maxiẽ turbatiua. non eſt autem acceptio pſonaꝝ niſi vbi debitũ eſt ꝛ pitas vtrobiqꝫ. Quia in gracijs faciendis. vnum capere aliũ dimittẽ. non eſt acceptio perſonaꝝ. aut ſi res nõ ſũt pares. ¶ Retinẽ t'buta ꝛ ſbſidia ꝛõnabilit' introducta peius eſt furto ſimplici in ſubditis. ꝛ exigẽ violenter aut fraudulẽt' ſubſidia indebita a ſubditis per principẽ rapina dãpnata eſt qñ autem hoc eſt. ꝛ qñ nõ. generali regula tradi neq̃t ¶ Mutacio monetaꝝ põt eſſe par aut maius delictũ ex ſe. q̃ eſſet in caſu. falſam aliq̃ fabricaꝛẽ. qm̃ ſcđm dãpnũ reipublice opus tale q̃libet aſſumit modũ culpe. q ſi princeps dicat ſe dñm monete eẽ ſit ergo dñs bonus diſpenſatoꝛ non tirãnus diſſipatoꝛ ¶ Omia ſũt principis. nõ quidẽ ꝓprietario

iure nec ꝑ ſe ſed pro neccitate rei publice. Et
quid mirū cū neceſſitas facit pſone etiā ſin
gulari aliena eſſe ſua. ¶ Omīa bn̄ficia ſunt
pape tanꝙ ordinatori ſupremo non tanꝙ
dn̄o aut poſſeſſori. ꝑmo nec tanꝙ immedi
ato diſpēſatori regulariť ꝛ vniuerſaliť. niſi
prelatoꝝ inferiorū iniq̄tas. aut manifeſta
eccl̄ie vtilitas caſibus certis iſtud exigeret
¶ Ab vſurarijs ꝛ raptoribus quos cōſtat
ex alio iuſto nichil habē. ſtipēdia ſeruicoꝝ
ſuſcipe nō licꝫ ſub pena reſtitucioīs faciēde
ꝛ pticipationis in crimīe. ¶ Ab vſurarijs ꝛ
raptoribꝫ quos habē ꝯſtat aliud ab vſuris
et rapinis ſufficienť ꝑ ſuſtētatioē tot ſerui
torū utputa q̄tuor ꝛ nō pluriū. pōt ſeruitor
ſibi neceſſarius vnus ex illis q̄tuor ſtipēdia
obſequij ſui recipe. aliter nō. ¶ Nō dimitti
tur pccm̄ niſi reſtituatur ablatū hoc eſt niſi
volūtas efficax reſtituendi aſſit dū poſſibili
tas ꝛ oportūitas acceſſeit ꝛ prout ſapiens
preſertim confeſſor prelatꝰ determiābit. vt
ꝙ veris dn̄is ſi ſupſunt aut heredibus ſuis
aut ſi fieri nequeat. quia nō ſunt aut igno-
rantur in pios vſus referanť ablata. ¶ Ne-
mini de bonis alterius ipſo inuito licet du
cere ſtatum vltra parcam neceſſitatem ſui
et ſuorum. maxime vbi poſſet laborare

ſi lateat aut pateat. ¶ Mercatores earũdē
reꝝ ſi ↄſpiret ad inuicē qꝫ nõ niſi ꝓ tali ꝑcio
nõbilit̃ exceſſiuo merces ſuas tradent · ipſi
quo ad forũ exterius. ſi ſciat̃ ⁊ quo ad inte-
rius dãpnãdi ſunt. ¶ Solucõ decimarum
ſacerdotibus eſt de iure diuo. quatinꝰ inde
ſuſtentẽtur. ſed quotã hanc vel illã aſſigñre
aut in alios redditus cõmutare poſiti iuris
exiſtit. ¶ In redditibus ad vitam emẽdis
aut gregibus ouiũ preſtãdis ad modum
lucri ſic in mercaturis. ſic in ſilibꝰ regularit̃
ↄtractibus qui nõ penitus ex vno latẽ dau
dicant. qꝛ videlicet ad vtrũlibꝫ nũc lucrum
nũc dãpnum imminet. nunc vendenti nũc
ementi nulla videt̃ eſſe malicia de gñe. ſed
circũſtãcijs alijs veſtiri male poſſe nullus
neſcit. ¶ Campſores ꝓ centũ frãcis reddẽ
tes certam quotã in fine ãni cũ integra pe
cunia et ſimilit̃ mercatores. difficile eſt ab
illicito ↄtractu liberare. niſi bonificauit hos
ↄtractus cauſa pia. qđ fieri nõnũquã poſſe
nõ negamꝰ. ſed ſecurius eſt oppoſitũ. ¶ A
rebus que vſu peiorantur. a rebus inſuper
quaꝝ vſus trãſlacõe diui fructũ affert certũ
licitũ eſt preciũ locacõis adipiſci. ¶ Empcõ
nem decem ſolidoꝝ ad ꝑpetuũ ſuꝑ fundum
aliquẽ cẽtũ libraꝝ. aut ſub obligacõe totiꝰ

magne hereditatis. difficile eē. dicūt aliq̄
p directū iuſtificare. p indirectū autē poſſet
aliq̄s totū fūdum vendere pro viliori p̄cio
Poſtea ipm̄ cariori recipe uſq₃ ad deductio
nē illoꝝ decē ſolidorū ¶ De vicō gule
Gula eſt appetitus immoderatus
comedendi nō cōpetit ex ſuo gn̄e
q̄ ſit mōrlis nec etiā in delcācōe
inde cōſequēti. Fit aūt mōrlis tri
plicit᷑. Aut ſi comeſtio eſt cōn̄ ꝓhibicōez vel
votum ſiue hoc fit racōe cibi ſeu tp̄is ſeu loci
Aut ſcd̄o quād̄o aliqua fieri p̄cepta ſunt ob
gulam ſcient᷑ vere vel interpretatiē obmit-
titur. vel ꝑpetrātur ꝓhibita. Aut tercio demū
q₃ quād̄o corpus aut racō nōbili detrīmento
per gulā ſciēter vere vel intꝑpretatiē pregua-
tur. Jn moralibus ille dicit᷑ intꝑpretatiē ſcire
aliq̄d. qn̄o et ſi actu ſcire negligat ſcire tn̄
debet ⁊ diſcrimini nō ſemet obicere. Vocam⁹
inſup ſciaz nō p demōſtracōez ſ₃ p vehemētē
⁊ ꝓbabilē cōiecturā. Jeiunijs eccl̄i ꝉ alīi abſti
nētie neō cū nōbili et p̄cognito grauamiē ſui
corpis ⁊ vſus rōis obligat᷑. ſecluſo ſcādalo
neō tn̄ leuit᷑ ſibi fingat grauamiā ex ieiunij ab
ſtinētia qm̄ ex ipa paucōēs peūt q̄ ex gula
¶ Pueri ⁊ ſenes ⁊ pregnātes ⁊ nutrices ⁊
infirmi et paupes nō hn̄tes vn̄ ſemel refici

aut etiā in caſu medicare. ꝓpter hoc bonoꝝ
omniū ceſſionē pro finali remedio iura ↄſti
tuūt. ¶ Fur aut raptor non ſolum tenetur
reſtituere ablata . ſed dāpna inde ſequētia
oībus rite ↄpēſatis . Similit̄ retētores teſta
mentorum aut plus iuſto differentes eoꝝ
ↄpleccōnē in grauē iacturā aiaꝝ. ¶ Nemo
de neccarijs ſuis ſimpliciter tenetur elargiri
ỹmo nec de neccarijs ſcd̄m ſtatū ſuū ſed nec
de ſupfluis ſuis . vt ſua ſūt ſub pena peccati
mortalis . niſi vbi grauis neccitas circa alteꝝ
ipſo p̄ſumē debente ꝙ alius non ſuccurret
immineret . Neccitas enim extrema ꝓximi
p̄ferēda eſt ſoli decentie ꝓprij ſtatus . qn̄to
magis ſupfluitati. ¶ Sciēt̄ dimittē ſupflua
ſua nōbilit̄ ↄſumi p putrefccōnē aut alias
potius ꝙ̄ in vſus pios ipſa largiātur . vix a
culpa mōrli aut nūꝙ̄ pōt excuſari. ¶ The
ſaurizaē de ſe nō eſt illicitū ſed ꝓuidū . quā
uis ex circūſtancijs pōt fiei crimiāle . vt ſi
fiat ex alieno . aut deſpando de diuino auxi
lio . aut in grande p̄iudiciū reipublice aut
ſi alijs peūtibus non ſuccurreit. ¶ Vendē
rem cari⁹ ꝙ̄ empta eſt . ſi nōbil̄ ſit exceſſus
in lucro . oīb; miſerijs et picul̄ ⁊ induſtrijs
hinc inde ↄpēſatis . eſt r̄gularit̄ de ſe malū
et peius ſi ꝓpter indigentiā ꝓximi hoc fiat

Et ſi res vendita ex ſua induſtria meliorem cōdicōnem nullā adepta eſt nec in ſe nec extrīſeca ꝯſideracōne. vt ꝙ ꝓpinquior. ꝛ ad vſū facilior. ꝛ ſimilia. ¶ Defectus rerū vendēdarum quos q̄libet ad extra pſumit cognoſcē de facili ſicut nec abſcondendi ſūt fallacibꝫ cautelis. Sic nec eos dici nccē eſt preſertī quo ad fori extrinſeci iudiciū ꝛ quo ad deū etiā ſi p̄cij quātitas ꝓporciōbilit ad defectū minuat. ¶ Dāpna q̄ aliq̄s nō ex culpa ꝛ negligētia ſua mercādo incurrit pōt vendendo deducē. Preſertī ſi dāpnū ſit ptinēs de ſe ꝛ q̄ſi regularit ad mercaturā. Alioqn̄ nō oportet. vt ſi demeitorū merces ignis fortuitꝰ aſſūpſeit. Secus p̄tea vbi ex culpa vel ſponte aliq̄s merces defectuoſas ꝯduxeit vt in equis ꝛ mulis fieri ſolet ꝫ nō licꝫ ut vendat ꝓ integris neqꝫ deꝰ irridet. ¶ Cū deceptōe vltra mediū iuſti precij cōtractū irritū leges intimūt. In alijs vero caſibus. etiam ſi peccēt vendētes res ſuas enormit tamē rſtitue nō tenētur emētibꝫ qn̄tū regularit occurrit iudicādū. ¶ Legitiē pſcribēs in re pus aliena illā neqꝫ quo ad deū rddē ꝯſtngit. Secꝰ ſi fraus in pſcribēdo fuit ut defcūs bone fidei q̄ fraus ſi pateat in iudicō exteiori ad rddēdū pſcribēs impellit qn̄tomagis apud deū

et laborantes nō hn̄tes aliūde ſtatū ɔpeten-
tem · ⁊ itinerātes auctoritate prelati ⁊ alij
ɔſuetudinē dyoceſis in qua ſūt inſequētes
ab eccīe ieiunijs regulaē ius excipit ¶ Vo
tum cartuſieñ de nō eſu carniū · votū inſuper
alioꝝ religioſorū de multis obſeruacōibus
duris al's licitis · votū demū ꝑticulariū ꝑſo
naꝝ de certis cibis nō edendis ineternum
vt de capite in certis caſib⁹ necitatis extre
me · ꝓbabilit̄ ſi vota hec tenent̄ imminētis
debent immutari · Non enim licet aliū cōtra
dei preceptū occidē · qn̄to min⁹ ſeipm · ſecu
dum tn̄ in oībus ſcandalū puſilloꝝ. ¶ De
terior atq3 ꝑiculoſior eſt abſtinētia immode
rata · q̄ꝫ voracitas aūt ebetas · ſi dicta abſti
nētia vſq3 ad turbacōez cerebri ⁊ vſus rōis
nōbilit̄ ⁊ ſcient̄ vergat ⁊ adducat. ¶ Pcc̄a
regularit̄ quāto ſūt ſpūaliora · ⁊ quāto ſūt
ſub maiore ſpē boni palliata · tanto ꝑiculoſi
ora ſūt ⁊ a ſanacōe magis diſtāt. ¶ Hn̄tes
impedimētū de nō ieiunādo legitimū · qd nō
eſt exceptū a iuribus ꝑ expreſſum · ſecurius
agūt · quāq̄ꝫ non ſit necc̄e ſi diſpenſacōnem
prelati q̄ſiuerint · et q̄ꝫ ſecrete agant id qd
agūt ne alij ſcandalizent̄. ¶ Caritas frīgē
ɔcedit ɔmeſtionē alias illicitā qn̄q3 ꝓpter
hoſpitē · qn̄q3 ꝓpter infirmi ɔſolacōz · qn̄q3

ꝓpter obſequiū pſtandū vt in ſeruitorib9
monachorū. ⁊ etiā pncipū preguſtādo et in
preguſtantibꝫ cibis eoꝝ eſus ↄcedit. ¶ Pre-
ceptū de ieiunio ecc̃ie pōt aliqñ ſeruari dum
coñ deū mōrlis gula cōmittit. Sic in multis
dicendū eſt. Ebrietas aūt mōrlis eſt ⁊ gnā
liter ois delectacō cibi et potus. qñ aliquis
tanta libidine ↄmedit ⁊ bibit. Et poſtpoit
deū ſic ꝙ vbi aliqd dei preceptū vnomō vel
alio debēt a ſe violari. nlominꝰ a tali delcā
cione nō ceſſaret. Secus ſi delectaret etiam
ex ↄſenſu libero citra deū. non hoc facturus ſi
deus ꝓhiberet. tūc enī vel nullū eſt vel tātū
veniale delictū. ⁊ habet hec r̃gula in multis
aliȷs materȷs vtilē locū ſuū. ¶ Probabile
eſt cōmedentē ter in die ieiunȷ ſine cauſa
nō eē ꝑuaricatorē precepti in t̃cia ↄmeſtioē
ſicut in ſc̃da ꝙ̃ ꝙ̃ oppoſitū tenere ſit ſeculus
¶ De ↄmeſtionibus ſpērum ⁊ ſimilibus cō-
ſuetudo teneat et delectacōnis nimia libido
vitetur. ¶ Inebriare alium ſcienter vt vſu
careat racōis in eius notabile detrimentū
pccm mortale eſt. ¶ De vicō luxurie

Luxuriā ex gn̄e ſuo mortalē dicimꝰ
ꝓpter corrupcōez gn̄atiue virtutis
maiorē ꝙ̃ nutritiue ac minōrem eius
neccitatem. ¶ Et ꝙ contrariat huic p̄cepto

Nõ mechaberis. ⁊ ut p bona m̃rimonij act⁹
iſte queret excuſari. ¶ Conſẽſus in delcãcõ-
nem luxurie circa obiectũ ſibi ꝓhibitũ eſt
mo͛rle pccm. ſiue ſit in cogitacõe ſeu in verb
aut in viſu. aut tactu. aut nutib⁹. aut opa
cõne. Quãobrem familiaitas magna hoim
carnaliũ mutuo. p̃ſertim ad nudũ. q̃ntũcũꝫ
ſint eiuſd̾ g̃nis aut ſex⁹ aut diuerſe etatis
piculo ꝓxima eſt. ideoqꝫ vitãda. ¶ Graui
tas pccoꝝ luxurie ex g̃ne ſic ordinat. ſcd̃m
graui⁹ ⁊ min⁹ graue. quãq̃ꝫ ex circũſtãtijs
poſſit eoꝝ g̃uitas alit̃ variari. Beſtialitas
cũ brutis. Sodomia cũ eodẽ ſexu. aut in va
ſe nõ ordinato. Mollicies ſecũ. Sacrilegium
deo dedicataꝝ. Inceſt⁹ pntũ. Stupꝝ v̾ginũ
Adulteriũ ligatorũ. Fornicacõ ſolutorum.
Luxuria g̃naliter. Licitũ eſt ſuam caſtitatẽ
ſicut ꝓpriã vitã defendere. vim vi r̃pellendo
¶ Delcãcõ viri cũ vxore licita eſt cauſa ꝓl
cauſa reddendi debitũ. cauſa p̃ſeruacõnis
ab incõtinẽtia ꝓhibita. Et ſi ſola delcãcõ q̃-
ritur. infra methas tñ vinculi m̃rimonial
ſic ꝙ extra nõ quererẽtur. neqꝫ ſit cũ circũſtã-
tijs aliũde ꝓhibitis. illud aut nullum aut
tantũ veniale pccm eſt. ¶ Uxoratoꝝ alter
peccare põt mo͛liter in m̃rimonio. ſi cũ detri
mẽto nõbili ꝓlis ɔcepte aut g̃nande ſcient

fiat ut tpe menstruoꝝ ſi extra vas ſi cū deſi-
derio abſentis quaſi pn̄tis. alterius non ſui
ſi pn̄cipaliter ex cauſa aut ex fine mo͛taliter
noxijs. ¶ Facilius eſt ſepe ab ope carnali to-
talis abſtinentia ſicut in virginibꝰ ⁊ vidu-
is q̄ꝫ modeſte maritalem copulam exercere
ſicut febris potu ⁊ ignis flatu et pruritus a
tactu tandem magis ſuccenduntur quia cor
pus ſacerdotis ſi vxoraretur eſſꝫ vxoris ſa
cerdos qui totus eſſe debet dn̄o cōſecratus
⁊ expeditus a cura reꝝ familiariū ⁊ ſolutus
legibus ciuilibus ⁊ oracōni iugiter vacare
racōnabiliter aſtringitur voto caſtitatis

De preceptis decalogi

Dligere deum ſuper omīa. ex toto
corde. ex tota anima. ex tota vir
tute. quātum ſufficit viatori ad
ſalutem eſt taliter affici. ad deū
actu vel habitu. q̄ꝫ dei amiciciā. cuiuſlibet al
terius rei dilectioni anpo̅nit. Sic q̄ꝫ pro nul
la dilectione ſui vel alterius. caritatem vel
let deſerere per tranſgreſſioēm cuiuſcunqꝫ
p̄cepti diui. ¶ Nemo ſcd̄m legē tenet᷑ potꝰ
eligere ānichilacōnem ſeu dampnacōnem
eternā. q̄ꝫ peccare mo͛lit᷑. neutrū quippe pōt
eligi licite ſtante lege de p̄cepto hn̄de carita
tis tūqꝫ neqꝫ ānichilacō ſtat neqꝫ dāpnacō

¶ Propoſita alicui viatori iſta queſtioē et ſimilib9. an cicius pateretꝛ eſſe in ignē per vnū diem. q̄ꝫ pcco mōrli ꝯſentire, nō tenetꝛ circa hoc deliberare abſolute de altā pcium ſed teneat ſuſpēſum iudiciū ꝯſiderādo fragilitatē ſuam. ⁊ fidendo in dīna miſericordia que vel nō pacietꝛ eum in talē tēptacōnem incidē. aut ſi patiatur deus. faciet cū tēptacōe ꝓuentū. vt poſſit ſuſtinē. ¶ Propoſitis hmoī queſtioibus. q̄d homo faceret tēptacōne forti pn̄te. Aliud eſt optare ⁊ deſiderare illud qd̄ eſt melius. ⁊ iudicare illud eſſe eligibili9 aut min9 fugibile alt̄o. Aliud deliberare abſolute. q̄ ip̄e ſic facēt ⁊ ſic eligēt qm̄ p̄mū eſt pie ⁊ fidelis aie. ſcd̄m de p̄ſūpcōe ⁊ temeritate culpatur. ¶ Iurare p deū qd̄ ē eū teſtē veritatis adducē. fit licite. ymo meitorie. dū veritas ſubeſt. ⁊ ꝯ̄uēntia comitatur. et pia nccītas ex hūāna infirmitate ꝯſurgēs impellit. ¶ Iurāē i vanū eſt ꝓprie deū in falſitate. cui9 eſſe teſtis nequit muō re. ymo dū ex deliberacōne fit. ſēp eſt mōrle ¶ Exigē iuramēta ab hys de quibus vehementior eſt p̄ſumpcō. q̄ꝫ de oppoſito apud exigentes q̄ deierabūt. ⁊ ad hoc ex deliberācōne inducē. vix aut nūq̄ꝫ carꝫ mōrli delicto niſi forſan qn̄qꝫ apud iudices q̄bꝫ ex officō

ſic exigere nccē eſt. ¶ Neqꝫ neceſſe eſt neqꝫ vtile ⁊ ſepe crimiōſum exigere iuramēta ab hiis qui queſtionant̄ in iudicō exteriori ec-cleſiaſtico vel ciuili qn̄do p̄ſumi poteſt vehe menter ꝙ quidā deierabant ⁊ quādo eorū iuramēto nullaten⁹ ſtatur. ¶ De re penit⁹ occulta que ſcilicꝫ non pōt ꝓbari teſtibus duob⁹. neqꝫ rem publicā ſcandalizat null⁹ in foro exteriori licite poteſt ab alio inuito iuramentū extorquē. ¶ Quāuis ſemp non tamen pro ſemp obligemur colē deum non ſolū mentaliter ſed etiam ſignis exteiorib⁹ Illa tamē ſigna pro varietate tpis ⁊ hoim poſſunt variari ſicut oīones genu flexioēs thurificacōes ꝓſtrationes ⁊ preſētacōnes candelarū victiē ⁊ ſimilia. ¶ Signis extiori-b⁹ nūꝙ bn̄ colit̄ deus qn̄do illa vel nequnt fieri bono aio vel ſcādalizāt ex ſimilitudine ſui ad ydolatriā. aut aliā inhoneſtatē. quē admod fit in iſaniis ſtultorū apud multos et in iſtis delacōib⁹ baculoꝝ p mulieres ſa cris ornamētis indutas ⁊ q̄buſcꝫ ſimilib⁹ q̄ oia p̄latoꝝ ſollicitudo teret̄ abradē. ¶ Ob-ſeruacō ſabatiſmi quo ad circūſtātias tpis ⁊ modi ⁊ loci ꝑ maxiā pte ēlicta eſt detmi-nacōi p̄latoꝝ q̄ ꝯgnoſcit̄ tū ex eoꝝ iſtitutis tū ex ꝯſuetudinibus p eos legitiē tolleratis

¶De opibus ſeruilibꝫ nō exercēdis diebꝰ
dn̄icis ⁊ feſtiuis plꝰ vt frequent̄ determīāt
ꝯſuetudo loci ⁊ pſonaꝝ a p̄latis tolerata q̄
alia lex ſcripta. ¶Cōſuetudo exercendi opa
ſeruilia. hec ab iſtis. hec ab illis in diebꝰ fe
ſtiuis. tūc maxiē dicenda eſſet corruptela
qn̄ totalit̄ a ſeruicō dei. ⁊ a cultu feſtoꝝ et
maxiē ab auditu miſſe reuōret. qn̄ preteā
hec ſeruilia magis ex cupiditate q̄ pia necci
tate reipublice ꝓtractantur. ¶Ioci et alie
recreacōnes corpales apud vulgꝰ diebus
feſtiuis. quāq̄ ſepiꝰ āmixtas hēant malici
as ꝯtra dei legem. non tn̄ ꝓ directū eccīaſti-
cis obuiāt inſtitutis. ¶Opa ſeruilia plerū
qꝫ freqūoſius fierēt. ſi nō ea ꝓhibēt eccīa q̄
illa que vulgares in feſtis exercent. ꝓteā
p̄latoꝝ intereſt attendē circa feſtiuitatum
multitudinē ne ſit illa ad cumulū pcc̄i poci-
us q̄ ad cultū. ¶Diligē ꝓximū ſicut ſeipm̄
eſt velle ꝓximo ea oīa que ſcd̄m rcām rōeꝫ
homo vellet ſimilit̄ ꝓximū ſuū velle ſibi hec
autē ſūt indiſpēſabilit̄ bona caritatis ⁊ glie
¶Quia bonis fortuē ⁊ nature ⁊ grē gratis
date pn̄t hoīes abuti in pnīciē ſui vel alioꝝ
nō quilibet tenet̄ velle illa cuicūqꝫ ꝓximo
ſuo. ſed aliqn̄ nō velle. qꝛ ⁊ ſcd̄m rcām rōnē
ita deberet homo velle de ſeipō. Sic iudex cū

amore proximi necat ipm aut bonis ſpoliat Sic ingeniū ⁊ ſciam ⁊ diuitie poſſunt deſiderari iſti vel illi proximo nō adeſſe dum nocitura credunt. ¶ Ante religioīs ingreſſum teneor puidere necitati parentum extreme ſi poſſum dū non aliūde patz eis prouiſio nec excuſaret me religionis ingreſſus qn peccē intrando. ⁊ poſt introitū pſitendo. Si tamē necitas illa nō ſit extrema aut patz aliūde prouiſio. non teneor p iuuando exire religionem iam pfeſſam. ¶ Superioribꝰ nr̄is qui omēs dici pn̄t obediendū eſt de rigoē in eis ſolis in quibus ſupioris ſunt magis autē ei cuius auctoritas pocior eſt attentis circūſtantijs pſone tpis rei publice et vtilitatis in iſtis vt in concernentibꝫ rem publicam plus obediēdum eſt principi ꝙ patri ſecus in re domeſtica. pporcionabilit̄ de monacho r̄ſpcū pape ⁊ Epi ⁊ abbatis et principis tpalis diſtinctō locū habet. ¶ Quanto plures dilcōnis cauſe ɔcurrūt circa aliquē ꝓximū vt eſt habitudo prelacōis ⁊ ſubiectionis adinuicem bonitatis ⁊ racō ɔgnicōnis beneficentie conſorcij pr̄ie et ſimiliū. tanto ceteris pibus ille debet plus amari et pferri tn̄ obligatio legibus cauta obſeruāda eſt ¶ Ab inimico pato tōlit̄ ſatiſfacē de iniuria

ego teneor ſatiſfactioēʒ ſuſcipe vel indulgē
tamē verbū meū aut ſocietatē ſolitā aut
alia dilcionis ſigna poſſum interdicē ad mei
ꝛ ſui cautelā ꝛ non ad rancorē. ¶ Inimicū
nō patū corrigi diligo qn̄tū ſufficit ad ſalu
tē ſi ei nolo malū dāpnacōis. neqʒ dampni
tpalis p iniuſta media. ¶ Inimico meo in
corrigibili optare fas habeo. vt talit̄ ſibi ſit
in aīa vel in rebus. qualit̄ ſufficit ad hoc qꝫ
neqʒ michi neqʒ reipublice iniuſtū dāpnū
poſſit inferre. ¶ Iure natuāli. vim vi ꝛpellē
licet. ſic qꝫ impetitus aliqs a qlicūqʒ pſona
cuiuſcūqʒ dignitatis etiā papalis via facti
ꝛ nō hn̄s iuris remediū. fas habʒ iniuriāti
de fcō ꝛſiſtere ſcdm qualitatē iniurie. ſcilicʒ
quātū requirit̄ ꝛ ſufficit cōn illū. ad ſui tuta-
mētū ab hac facti via. ¶ Caſus multi eſſe
pn̄t. in quibꝫ aliqs ſe gerens ꝓ papa ꝛ pro
tali hitus ab eccia. potit a ſubdito licite vel
occidi vel incarcerari. vel p modū quendā
appellacōis ab eo. vel ſubſtractōis a ſua
obediētia declinari niſi forte obſtaē mōſtre
tur ꝯſtitucō aliq non huāna ſolū. ſed dīna
atqʒ reuelata. huic natuāli iuri pīudicans
¶ Nunqꝫ ꝓ ſaluacōe vite aut cuiuſcūqʒ rei
ſue licet alicui mortem alteius de pſe ſcient̄
via facti ꝓcurare. ꝛ maxiē illius qui nullā

infert iniuriã. ¶ Nūq̄ pro saluãdo vitã suã
corpalem sūt innoxij via facti a ſe puiendi
vt ſi nõ aliter euadē pōt aliquis ſe pſequē
tem q̄ cõterendo puulos viam obſidentes
mors poci⁹ eſt expectanda. Ita dū quis eſt
in extrema famis neceſſitate non debet ab
alio ſimilit̄ famelico panē nccariū extorq̄re
In omni ſacramento ſi de ¶ De ſacramētis
ſit intencõ actualis vel habitualis faciendi
illud quod xp̄s inſtituit ⁊ ecc̄ia intendit nl
agitur. Similit̄ ſi forma amittit̄ aut corrūpi-
tur ⁊ ſi mat̄ia debita aut ſi miniſter ydone⁹
defueit ⁊ hoc preciſe q̄r aliquis ſciſmaticus
eſt vel hereticus vel preſciſus et excõicatus
vel degradatus. non redditur impotens ad
efficiendum vel conferendum ſacramenta
niſi deſit aliunde vel poteſtas ordinis vel in
tencõ debita. vel mateia vel forma. quãuis
exercendo talia in caſibus prohibitis. gra
uis delicti reus teneatur. ¶ Fiat ſemper q̄d
melius erit de poſſibilibus dum circa ſacra
mētoꝝ miniſtracõeȝ dubitacõ aliq̄ ↄtigeit
aut ſuppleat̄ caute id quod amiſſum fuerit
⁊ ſub q̄dam ↄdicõne ſi nõ eit illud iterãdū
¶ Cerimonialia ſeu figuratiua legis antiq̄
ante cristi paſſionem erant iudeis nccaria
poſtmodū pro aliquo tp̄e licita ſ; inutilia

tandē ut nūc obſeruātibus. ⁊ ſpem in eis po-
nētibus mortifera. nec ab eis ſumēdum eſt
efficax argumētū. ꝗ mō talia in aliquo ca-
ſu agē debeam⁹. ¶ Jn caū dubio vehemēt
an aliquis ſit vel non ſit batizatus. vt ſi ſit
expoſitus vel baptizatus in noīe xp̄i tātum
aut alio tali dubio. iteret baptiſmus ſub
hac ꝯdicōne. Si tu es baptizat⁹ ego non te
baptizo. Et ſi nō es baptizatus. ego te bapti-
zo. Jn noīe p̄ris ⁊ fi. ⁊ ſpūs ſci. ¶ Baptiſmū
ſanguīs dat martiriū. et flamīs ꝯtricō de
pccīs aut ſatiſſactio gratuita: ꝑmus nō re-
iterat. alter ab obligacōe baptiſmi flumīs
ſi facultas affuit nō excuſat. ¶ Ea que ſūt
de decentia ſacramētorū nōbili. inſtituta et
ꝓmulgata ab eccīa. nec abolita ſunt ꝑ nō
vſū. et ſi non ſint de nccītate ſacramenti ad
faciēdū id qd intēdit. ſūt tamē de nccītate
p̄cepti ad obligandū neſcient ⁊ negligent
abſqꝫ rōnabili cauſa dimittant. ¶ Forma
in oī ſacramēto pōt corrūpi. aut ꝑ addicōez
aut ꝑ ſubtractionē. aut variacōez. aut inter-
rupcōez nōbilē. quia modica non impedit
Similit addicō. ſubtractio ⁊ variacō. ſi nez
trahāt formā ad ſenſū aliū. nez in intelligi-
bilem reddāt. licet indiſcrete ⁊ culpabiliter
fiant. ſacramentū tamē nō ānullāt. ¶ Nec

in baptiſmo ſunt de necitate ſacramenti mi
niſter ydoneus. mateia q̄ eſt aq̄ elemētal
fluida ad drām luti ⁊ aquarū que ſūt artifi
ciales . intencō actualis vel habitualis faci
endi quod eccia intendit intingēdo nō ſub
mergendo ex aqua illa baptizādū aut ei9
ptem pncipalē nudam. ⁊ q aliq̄liter cōſen
ciat ſcʒ actu vel habitu vel in pentibus. dicē
do ſimul hanc formā. Ego baptizo te in no
mīe patris ⁊ filij ⁊ ſpūs ſci . amen. ¶ Mini
ſter ydoneus baptiſmi regulariter ⁊ extra
caſū neceſſitatis eſt ex eccie precepto ſacer
dos qui pmittere habʒ exorciſmos ⁊ cathe
ſizacōem ⁊ alia obſeruare q̄ in libris cōtinē
tur. Sed de necitate ſacramēti q̄libet viator
ad excludendū āgelos vel demoēs q̄ ſimul
poſſunt intigere ⁊ verba pferre. ad excludē-
dū mācū ⁊ mutū aliū a ſe q nemo ſe bapti-
zat et intendēs actualiter vel hitualiter qd
eccia intēdit etiā ſi nichil credat de effectu
¶ Baptizādus ydoneus eſt quilibʒ viator
non baptizatus qui cōſentit interpretatīe
baptizari vel in fide parētum vel offerentiū
eum vel eccie ſi nunq̄ fuerit capax racōnis
vt paruuli. Si autem fueit aliqn̄do capax ra-
cōnis ⁊ diſſenſeit continue baptizari aut ſi
nullomodo conſentiat dum vtitur racione

baptizari nõ debet. Secus ſi pante cõſẽſerit
nec reuõuit. qꝛ pſumit ab eccia nũc ꝯſẽſur9
ſi rõne nõ carẽt. ¶ Baptizãdũ non eſt fas
ꝯfitei ſacramẽtalit. cũ baptiſmus ſit ianua
ſacramẽtoꝝ. et de originali ꝯtricõ actualis
nequaq̃ exigitur de actualibus vero ſufficit
diſplicentia in gñali abſqꝫ obice male volũ-
tatis ꝓponentis actualit ſe peccaturã. quo
obice poſtea ceſſante baptiſmus efficaciam
ſuam capit. ¶ Baptiſmus dimittit penam
ꝛ culpã ex integro. loquendo de pena debita
pccis. non ex ciuili inſtitucõe. vt ſũt irregu-
laritates ꝛ mortes p delictis certis. loquẽ-
do pterea de pena debita p ſe. qꝛ penalitates
huius vite debite originali p accñs manẽt
vt ſitis fames ꝛc. quoꝝ cauſa eſt pccm ori
ginale. ſine quo non veniſſent. ¶ Si puuli
infideliũ baptizent. inuitis pentibus in fide
eccie. illi ſũt vere baptizati. nec debent reddi
pntibus. ſi piculum timeat. Similit illi qui
metu inducũtur ad interius ꝯſenciendum
baptiſmo. quãq̃ talia agẽ. cõis vſus eccie
non approbet. ¶ Baptiſmũ flumis differre
licet. qñ ꝛ vbi non apparet ſcdm veriſimiles
ꝯiecturas ꝓxima mors. ꝛ ſpat poſſibilitas
ſeu ꝯgruitas maior recipiendi in poſterũ
quo caſu. ꝛ ſi ſubito baptizandus morietur

ſaluus eēt. ¶ Sacramentū cōfirmacōis ad
robur inſtitutū tenet̄ q̄libꝫ xp̄ian⁹ hn̄s vſū
rōis nō ↄtempnē preſertī imminēte piculo
ↄfeſſiōis xp̄i corā infidelib⁹ faciende. ¶ Euca
riſtie ſacramētū duplicē habꝫ formā et ma
teriā de nccītate ſacramenti. Forma ↄſecra
cōis corpis xp̄i eſt iſta. Hoc eſt corp⁹ meū
Et forma ſanguīs. Hic ē calix ſanguīs mei
aut huic equalens qd dicit̄ ꝓpter grecos
¶ Mateia corpis xp̄i eſt panis de t̄tico ꝓ
maiori pte. ¶ Mat̄ia ſanguīs vinū de vite
nō trāſl atum in aliā ſpēz ut in acetū. ¶ Cele
bris ↄſuetudo et ordinatio ſupior i eis q̄ ad
ſolēpnitatē miſſe ⁊ gn̄alit̄ oīm ſacramētoꝝ
ſpectāt obligāt ad nō ↄtēpnēdū hmoī ↄſue
tudinē ⁊ ordinacōem q̄s lib ſolēt hr̄e . obli
gāt p̄tēa ut negligētia freques ⁊ craſſa fu
giat̄. ¶ Facta diligētia ſolita fieri in talibꝫ
circa mat̄iā corpis ⁊ ſanguīs. ſi pmaliciā ā
negligētiā miſtri alit̄ oblatū fuit q̄ꝫ debeat
vtputa aq̄ ꝓ vino peiteat i oēꝫ euētū ſacer
dos ⁊ ſi re⁹ nō ſit ⁊ qd obmiſſum eſt ſupple
at vel emendet. preſertī vt integritas in ↄfe
ctiōe ⁊ pfectiōe ſacramēti ↄſeruet̄. ¶ Diſcri
mē noui pcc̄i mōrlis in celebrando vitat̄ . ſi
pt⁹ diſcuſſiōeꝫ ↄſcie q̄ regulait̄ in talibꝫ hr̄i
ſolet ⁊ celebratur⁹ nō hēat conſciam fixam

aut eque firmā ſicut de oppoſito. ꝙ ſit in pec-
cato mo͛tli vel alio legitiō impedimento. vt
eſt irregulaitas. et hec vocat᷑ certitudo mo
ralis vel ciuilis. ꝙ homo ſufficient᷑ ꝓbatus
eſt. ¶ Exiſtente caſu quo homo pōt celebra
re licite. ⁊ a celebracōe licite deſiſtē. lauda
bilius eſt ceꝛtis pibus celebrare. tum. quia
opus de ſe ꝓuilegiatū eſt ⁊ fructuoſū. tum qꝛ
a nobiliori virtute ꝓcedit celebracō que fit
ex amore. ꝙ͂ omiſſio que ex timore gn̄atur
¶ Laudabilius eſt. ꝙ͂ oppoſitū ceteis pib⁹
et ceſſante legitimo impedimēto cottidie ce
lebrare. ¶ Pollucō nocturna tollens ſuffi
cientē deuocōnem. recollcōnē ⁊ reuerentiā
ad ſacramentū. eo ꝙ aīa magis inde ebes ⁊
carnalis effecta eſt. impedit a celebracōne
ꝙ͂ diu talis carnalitas ⁊ ebetudo regnauit
niſi caſu necitatis vrgēte vt ſi ſacerdos ſit
vnicus ⁊ miſſa porrochialis fuit celebn̄da
¶ Homo qui ꝓpter hitus virtutū et facilē
ſui recollcōnē vel aliūde manet deuot⁹ ad
ſacramentū. et reuerēs pt⁹ nocturnā pollu
cōnem nō videt᷑ per eā impediri qn̄ celebret
die ſequenti ꝯfeſſione tn̄ in oēm euētū p̄ce
dēte. qm̄ nulle ſordes corpales impediunt
niſi ꝓ qn̄to vel ſunt pcc̄a vel ſunt in horrorē
⁊ ſcādalū aſſiſtentiū. vel deuocōem debitā

tollūt. ¶ Vir enim leproſus ⁊ vir mēſtrūa
paciens a celebracōne ſecreta non arcetur
¶ In omni adoracōne ſacramenti altaris
ſubintelligit̄ condicio iſta vel ſimilis ſi con-
ſecratio rite ⁊ debite ſcd̄m inſtitucōnem xp̄i
fuit celebrata. Ac p̄ inde adorās alien⁹ eſt
ab ydolatria quāuis celebrās ⁊ nō ꝯſecrās
eēt in culpa. Apparēte figura circa ſacramē-
tū. Alia a figuā ſolita panis ⁊ vini. Nō ꝯue-
nit ſacramētum ſuū ſb̄ illa forma neq; ſine
ꝯdicioē implicita vel explicita debet adorari
¶ Poſitis pluribus hoſtijs ſuper altare ſi
ſacerdos intendit gn̄aliter oīs conſecrar̄e
ille conſecrate erunt. Si tantū duas ex illis
quas det̄miāte ſignat ille due ſūt tātūmō
conſecrate. Si illas duas intencō ſua nō de
t̄miāt nichil ibi conſecrat̄ obſtante ꝯfuſioē
intēcōis ꝓpter quā iſta nō magis ꝙ illa
pōt dici conſecraī. ¶ Regularit̄ vitupabile
eſt ⁊ ſepe crimiāle ꝙ ſacerdos a celebracōe
⁊ catholic⁹ habens vſū rōnis ab eucariſtie
ſuſcepcione totaliter abſtineat. ¶ Illi pue-
ri ſūt ydonei ſuſcipere eucariſtiam ⁊ ad hoc
ligari videntur ſemel in anno qui ſecūdum
leges cenſentur habiles ad nubendum po-
teſt quoq; deuotio etatem hanc preueniē
ſicut in quibuſdam etatem ſupplet malicia

¶ Audire miſſam integrã eſt de obſeruaci-
one ſabbi · hoc eſt dierꝝ feſtorꝝ ꝓ tp̄e legis
euãgelice · niſi p̄ impedimẽtũ legitimũ aliq̃s
ſe tueat̃ · tale vero impedimentũ ſcd̃m loca ꝛ
tp̄a ꝛ etates et ꝯſuetudines varie iudicat̃
¶ Obligatũ celebraꝛ̃e ꝓ quolibꝫ duorꝝ vnã
miſſam · nõ abſoluit vna celebracõ · vna q̃p
pe miſſa virtute op̄is opati · ex quo finiti va-
loris eſt · non tm̄dem tollit de pena · nec tãtũ
redimit q̃ñtũ due . ¶ In ãniuerſarijs eccĩa
rũ ꝛ recep cõne miſſarꝝ ꝓ vno p̄cio fue ſuſtẽ
tacõnis ꝛ in ſimilibꝫ · intp̄tacõ viri ſapiẽtis
locũ habꝫ · Alioqñ nõ videtur · q̃uo ſex aut
ſeptẽ ãniuerſaria in eccĩjs cathedralibꝫ lici
te ſiml̃ eadẽ die iũgerent̃ . ¶ Obligatũ ad
ſubſidia ſpũalia · tutũ eſt dirigẽ intencõnẽ
ſuam ad deũ · ſic ꝙ dignet̃ diſp̄tiri de valo
re ſacramẽtorꝝ vel ſuorꝝ bñfactorꝝ qualit̃ ꝛ
q̃ñtum vidꝫ ſe apud bñfactores eẽ ꝯſtrictũ
¶ Caritatis maioris eſt ſpũalis elemoſiñ
q̃ gratis diſtribuit meita ſua ſatiſfactoria
ad liberacõem aiarꝝ q̃ꝫ elemoſina corpalis
Et quãq̃ꝫ talis nõ inde minꝰ hiturus ſit de
p̄mio eẽnciali · tardiꝰ tamẽ inde de ꝓprijs
pccĩs ceteris p̄ibus ſatiſfacit . ¶ Falluntur
plurimũ hij qui potentes aliunde viuere
obligant ſe ex bonis eccĩaſticis vel alijs ad

ſatiſfaciēdum ꝓ̄ alienis delictis cum hoc
cedat in retardacōem ſatiſfaciēdi ꝓ ꝓpriis
⁊ hec ſola radix improbaē beneficioꝝ pluā
litatē ſufficeret. ¶ Expediēs videtur vt nul
la excōicacōnis ſentētia ferretur de facto a
iure vel iudice neqꝫ pro pñti neqꝫ ꝓ futuro
niſi pro manifeſta ꝯtumacia qua ſe mōſtra
uit aliquis non patū audire ecciam. Aliter
qualit̄ habet̄ ſicut ethnicus ⁊ publicanꝰ ſi
audire ecciam patus non eſt. ¶ Expediens
videt̄ ut nullꝰ tenētur aliū vitaē qñtūcūqꝫ
excōicatū a iure niſi poſtꝙ̄ a ſuo iudice fuit
denūciatꝰ eſſe talis. Si quidē in oi caſu alio
videt̄ poſſibil̄ excuſatio ⁊ interp̄tacō eoꝝ q̄
aliq̄s ꝯmittit vñ excōicari dignꝰ ē ꝙ nō de
beat euitaī a pticulari pſona ⁊ hoc tolleret
magnā in politica ꝯuēſacōe ꝯfuſionē. ¶ Ex
pediēs videt̄ ꝙ oēs ſentēcie excōicacōis la
te ſentēcie ⁊ iure ſcripto q̄ꝝ vſus nullus eſt
aut plus obeſt ꝙ̄ ꝓſit exp̄ſſa ṙuōcōe tā in
ꝓuicijs ꝙ̄ in dyoceſibꝫ ⁊ in eccia vniuerſali
caſſarent. ¶ Expediens videt̄ inſtitucō aut
iā inſtitutoīs talis interp̄tacō vt ſolus ex
cōicatus aut ſuſpēſus a iudice ⁊ ꝓ tali denū
ciatꝰ ꝯtrahē dicētur irrēgulaītatē immiſcē
do ſe ſacramētis et quod ſolꝰ talis a ptāte
abſoluēdi in foro conſciē ſpoliatus cenſeret̄

Scrupulus eni̅ a ſubditis vix alit̃ auferibilis p̃serti̅ in materia ſacrame̅talis ꝯfeſſio̅is hoc auferret. Expedie̅s videt̃ vt nulla ſente̅cia excōicacōis ferret̃ niſi ꝓ ꝯtumacia facta in rebus pure ſpūalibus vt vbi tn̄ſgreſſio verget manifeſte in diſp̃ſioe̅z fidei ꝛ ſuo ſpūalis libertatis. Nō eni̅ debet vt videt̃ grauior ee̅ in foro exteriori iudicio tn̄ſgreſſionis q̄ꝫ da̅pnu̅ fuit illatum. ¶ Expedientius eſt in multis defectibus illos vel tollerare vel ad bonu̅ finem ordinare q̄ꝫ p fulminacōes ſente̅ciaꝝ ꝛ ꝯde̅pnacōez aut p p̄dicacōes rigoroſas eos conari funditꝰ extirpare vt de enceniis p̃ma die a̅ni de capellanis mercenariis et ſimilibus

¶ De penitentia ¶

Diuina lex. et non ſolum ꝯſtitutio obligat ad ꝯfeſſione̅ ſacrame̅talem poſt pcc̄m actuale vt fiat ſemel ante mortem. ¶ Hec ꝯcurre̅ ſimul tp̄e ad iuſtificacōnem impii nec̄e eſt que ſunt. infuſio caritatis. expulſio culpe. ꝯuerſio liberi arbitrii in deu̅. et pc̄ci deteſtacio. ¶ Homo nō ſemp tenetur immediate ꝯfiteri p̃mo nec ꝯteri nec peccatum ſb̄ pena noui pc̄ci mo̅rlis. Dat eni̅ ſpaciu̅ penitentie deus. quale ſcit fragilitati nr̄e ſuffice̅ ꝛ illud qn̄tum ſit in oibus gn̄alis regula diffinire

nulla pōt. ¶ Obmiſſio in ɔcernentibus conſeſſionē ſicut in alijs actibꝰ preceptoꝝ non vocatꝰ obmiſſio niſi ſit reſpcū actus pncipalis dū deberet fieri ꝛ nō reſpcū circūſtātiarū q̄ vel añcedunt vel cōmittantꝰ vel ſubſequūtur. alioqñ obmiſſioēs in vna obmiſſione numerarētur infinite. ¶ Omnis ɔtricō includit confeſſionē in actu vel in habitu aut in ꝓpoſito vel in voto eā vero fieri actu ceſſante impedimento alio quadruplex caſus ɔtiet Primꝰ inſtitucō ecc̄ie ſemel in āno. ſcd̄s ſuſcepcō eucariſtie vel celebracō ꝛ ſacramētoꝝ aliorū ſuſceptio ſcd̄m quoſd. tercius piculū mortis veriſimilitꝰ imminētis. quartꝰ cōſcia ꝙ alias nō hebitur oportuitas pcc̄a ɔfitēdi In rcordacōe pcc̄i mōrlis dū miſſa iā pueit vſqꝫ ad hoc vt ɔmode ſine ſcādalo deſeri vel interrūpi nō valeat aut dū ſacerdos alius deeſt ꝛ vrgꝫ nec̄itas ſufficit ɔtricō includens ꝓpoſitū ɔfitēdi. ¶ Circūſtantiaꝝ q̄druplex eſt dr̄a. q̄dam imptinētes q̄dam minuētes quedam agguantes. quedā in aliam ſpēm tr̄ſmutantes. Et hee vltime non ſolū ſunt circūſtātie ſed pcc̄a. Ideo ſūt de nec̄itate ſub expreſſione ɔfitende. primas non expedit dicē. nec ſcd̄as regularitꝰ. tercias exp̄mere ſepe vtile eſt. et qñqꝫ ſcd̄m quoſdā neceſſe

¶ Circūſtantiaꝝ expreſſio in ↄfeſſioē talis
vel in talibus verboꝝ circūlocucōibꝰ exp̄ſſa
ſufficit p quā ↄfeſſoꝛ de magnitudiē pcc̄oꝝ
eius qui ↄfitetur ꝑ abſolucōe ꝛ penitentia
diſcrete ↄferēdis inſtruatur. ¶ Expedit nō
nūq̄ circūſtantias de āticulacīꝰ vel inquirē
vel dicere tum ad verecūdam hūiliacōem
ↄfitentis tum ad eius quietacōez poſtmodū
magis hūdā q̄ oia dixit. tum q̄ circūſtā
cie multe quas eē nullas aut veniales ar
bitrabat̄ ↄfitēs pcc̄a ſua moꝛtalia. tum deniqꝫ
ex hoc q̄ vna circūſtātia habita. ↄfeſſoꝛ de
alijs ↄiecturat quas ↄfitēs pudoꝛe preſſus
celat. ¶ Cognito de ſtatu eius qui ↄfitetur
qn̄qꝫ nocꝫ plurimū nimiū ſup circūſtātiaꝝ
ꝑticularitate intꝛogacō p̄ſertim in peccatis
carnalibus. tum ne ↄfitens verecūdia mo
tus qn̄qꝫ mentiat̄ ꝛ pueri ꝛ puelle ꝛ hoc in
hijs qui nō eēnt nccīa dici. tum ne ſcanda
lizent̄ et inflāmēt̄ in noiacōe pcc̄oꝝ prius
cognitoꝝ. ꝓpterea diſcretio maxīa requirit̄
ꝛ ſemꝑ a gn̄alioꝛibus intꝛogacōibus ad
ſpēaliores gradatim ꝛ ſēſim ↄueniet inuo
candaqꝫ manꝰ eius quo obſtetrcante edu
cit̄ coluber toꝛtuoſus ¶ Secretum ↄmiſſum
fidei alterius celaē eſt de iure naturali. hoc
eni rōnabiliť quilibꝫ ſibi vellet fieri et alter

ſocialis cōuictus depiret multo amplius ſi
gillū ↄfeſſionis ſecretū eſſe debet ⁊ nullo ca
ſu ſigno aut verbo reſerandū. ¶ Confitens
debet regulariť in peccatoꝝ ſuorū explicacōe
celare ↄplices ſuos. niſi dum aliter confitei
non poteſt ſicut in inceſtu cū mr̄e vel vnica
ſorore aut niſi ſic dicat ⁊ apud talē q̄ reue
lacō debeat prodeſſe non obeſſe eis qui dete
gimur. Quo caſu nlominꝰ magna cautela
requiriť apud confitentē ⁊ confeſſorem ne
zelo proficiendi indiſcreto fallant. Omnia
ad confeſſionē ptinētia vt penitētia iniūcta
⁊ interrogatioēs facte ⁊ ceteā nō inducētia
ad malū ſūt de ↄfeſſionis ſecreto ꝓpter qd
peccāt ſi nō excuſat eos ignorātia illi q̄ peni
tētias ſuas ⁊ ea q̄ ſacerdos eis dixit paſſim
dicūt ⁊ q̄ etiā ſup hoc inq̄rūt qm̄ talia p in
directū cauſant aliqn̄ irriſionez ſacerdotis.
aut ↄfeſſi culpā ¶ Qui ſeduxit alios ad pec
catū teneť ꝓ poſſe eos poſtmod ad viā veri
tatis reducē nō minꝰ q̄ de dāpno tpali illa
to. Sic de infamacōe ⁊ ſilibꝰ et hoc debꝫ cōfeſ
ſor inducē ↄfitētē. ¶ Cōfeſſus nolēs pcēm
ſuū reuelari p ↄfeſſorē ſi petať illud ex ↄfeſſio
nē detegē nez tn̄ adhuc ē tutū ↄfeſſori illud
onꝰ aſſumē ſi remediū poſſit aliť incōmod
adhibei. ¶ Nullus ſemel rite ſacramentaliť

abſolutus ſup vno crimīe· pōt niſi de ꝯſenſu
ſuo libere obligari ad amplius ꝯfitendū. Si
ſit oppoſitū in q̄buſcꝫ regioibus aut caſibꝫ
inſtitucōis poſitiue quibus homo ſponte ſe
ſubdit et hoc faciūt. ¶ Si ꝯfeſſor veriſimilit̄
p̄ſuātur ſollicitare aut ſollicitari ad peccata
vtputa ad lubricitatē pſona hoc timēs debꝫ
ab illo ſi ſit ſuus curatus petē licenciā alteri
ꝯfitendi· qua nō obtenta pōt nlominꝰ altri
ꝯfiteri ⁊ abſolui. De ſtatu eorꝫ qui ꝯfeſſi ſūt
tuciꝰ eſt vt cōfeſſor michil dicat neqꝫ ad vi
tupiū ſicut cōſtat neqꝫ ad laudē ne inde con
feſſi ſupbiant ne p̄tea ipi ⁊ alij in ypocriſim
ficte cōfitēdi dilabant̄. ¶ Judex cogē volēs
ad reuelacōnem confeſſiois pccat ⁊ tenetur
pbr ſibi non r̄ſpondē aut dicē hoc non eſſe
de foro ſuo· ꝙ ſi opponat̄ qm̄ tacendo ⁊ non
negando notare videtur ꝙ confeſſus ſit in
culpa. Rn̄dendū eſt ꝙ ſacerdos alit̄ agē
nō pōt· Jdeo nullū ſcandalū ſuo vicio depu
tat̄. ¶ Peccori q̄uis non ſufficienti penitēti
vt ꝙ ꝓpoſitū habꝫ actuale peccādi in futurꝫ
vtile eſt confiteri ⁊ abſtinentias certas re
cipe cui tamē confeſſor expſſe iterꝫ et iterū
ꝓteſtet̄ ꝙ neqꝫ abſoluit̄ neqꝫ pōt neqꝫ pni
tentie tales aut talis ꝯfeſſio eundē liberant
qn̄ iterꝫ eadē pccā cōfiteri teneat̄. ¶ Micior

eſt opinio ꝑ pccoribus dicens ſufficere ad abſolucõis ſacramẽtalis fructuoſam ſuſce pcõnem ꝙ ꝯfeſſus nõ habeat actuale ꝓpoſi tum peccandi hoc enim dicũt eſſe non ponẽ obicẽ. ſed alia ſententia ꝙ requirit actuale ꝓpoſitum poſitiuũ nõ peccandi in futurũ ꝓ babilior eſt atqꝫ ſecurior. ¶ Virtute clauiũ ⁊ meriti xp̃i dant̃ in qualibꝫ confeſſione ſa cramentali indulgẽtie ſed quãte nouit de⁹ fit etiam ut attricõ minus ſufficiens fiat in confeſſione contricõ. ¶ Soli actu confeſſi de peccatis ſuis capaces ſũt indulgẽtiaꝝ ſuaꝝ que dant̃ vere penitẽtibus et confeſſis niſi dicat̃ ſufficere eſſe in gracia et mẽbris eccĩe ⁊ ita ly confeſſis ibidẽ ſumit̃ pro confeſſioẽ in ꝓpoſito vel in voto. ¶ Dies indulgẽtiarũ referũtur ad penitẽtias ꝓ vita hac iniũctas ſic enĩ text⁹ ſonat videt̃ tñ ꝙ iniũctio gñali ſ q̄ bñ fieri ſolet vt oĩa bõ faciẽda cedãt in r̃miſſionẽ ꝓſit in hoc et ſufficiat vbi etiã peitentia ſpũalis totidẽ dies ꝙ ſonãt indul gẽtie neq̄ꝙ iniũxiſſeꝫ. ¶ Indulgẽtias non r̃cipit ille q̄ nõ porrigit man⁹ adiutrices iux̃ ꝯtẽtũ bullaꝝ ⁊ ita diues melioris ꝯdicõis eſt quo ad aliqua q̄ꝙ religioſus ⁊ mendic⁹ ¶ Claue ſacramẽtali non nõbiliter errãte in impoſicõne peitentie ꝯfeſſus ꝑ illã pniaꝫ

ſi fecit abſolutus eſt a pena ꝛ culpa virtu
te ꝯpromiſſiōis cuiuſcꝫ liberal' ꝛ arbitrarie
dei ꝛ pc̄coꝝ in pſonā ſacerdotis. Tuciꝰ eſt
cū pua penitētia que ſponte ſuſcipit et veri
ſimilit adimplebit ducē cōfeſſos in purga
toriū ꝙ cū magna nō implenda p̄cipitare
in infernū. ¶ Renuens penitentiam in hac
vita ſtulte facit. nlominꝰ abſoluendus eſt
ſi hoc nō ex infidelitate qua credit non eſſe
purgatoriū aliud in hoc faciat. Sed vel ꝓpt
teneritudinē corpis aut infirmitatē aut pau
ptatem vel aliud ſimile nulli invito iniūgē
da eſt penitētia publica ꝓ pc̄co ſecreto ſecꝰ
de publico. Similit nullus p caſtigacōnem
ſcandalizandꝰ eſt publice ꝓ pc̄co occulto
ſecus pro publico vbi ſi ſcādalizetur pc̄coꝛ
ſcādalum illud non imponenti ſed ſibi qui
meruit imputet. ¶ Diuiſio ꝯfeſſionis ſi ad
ypocriſim aut ꝓ nimio pudore fiat impedit
veritatē abſolucōis ſecus vbi auctoritas ſu
perioris in caſibus r̄ſeruatis ꝛ bona fides ſim
pliciū hoc faciūt ꝛ excuſant. aut vbi ꝯfeſſoꝛ
forte p̄ſumētur ſcandalizari ex pc̄co confeſſi
ꝛ non hr̄etur pro tūc ꝯfeſſoꝛ alius ſecretus
cui abſqꝫ ꝓbabili ſcandalo pcc̄a oīa r̄uelari
poſſet aliqua tamē poſſent. Videat tamen
quilibꝫ ꝙ rōnabilit ꝯſciāꝫ ſcādali ſibi fingit

¶ Dum neſcit ꝯfitens de quibuſd’ actibus
an fecerit illos aut q̃ intēcōe ⁊ quomō fecerit
vt ſepe ꝯtingit dicat ſub ꝯdicōne ſcrupulos
ſuos ut ſic neqꝫ mēciatꝛ neqꝫ abſolucōne de
fraudetꝛ. ¶ Curatus obligatꝰ ꝑochiano ſe
mel in āno dare eucariſtie ſacramētū tenetꝛ
ei dare ſi petat publice qn̄tūcūqꝫ ſciatꝛ nō pe
nitē niſi cauſa refutacōis fuit nota vtpote
excōicacō publica vel pccm̄ notoriū de q̃bꝰ
nō ſatiſfecit publice. Secꝰ p̄tea de ſacerdote
in ſecreto vel q̃ nō tenetꝛ miniſtrare vel pro
tp̄e quo ad hoc neq̄q̄ obligatꝛ. ¶ Forma
abſolucōis ab excōicacōe iſta eſt q̃ debet p̄
mo fieri. Ego abſoluo te a ſētēcia excōicacō-
nis et reſtituo te ſacramentis eccl̄ie. In noīe
p̄ris ⁊ fi. ⁊ ſpūs ſcī. Deinde ſequitꝛ abſolucō
ꝓ pccīs ſi ī excōicacōe pccm̄ includetꝛ neccario
ꝯfitēdū ſacramētalitꝛ. Ego abſoluo te a pec
catis tuis In noīe p. ⁊ fi. ⁊ ſ. ſ. amē. Tuciuſqꝫ
eſt in iſtis formis n̄l immiſcē ¶ Mateia ſuffi-
ciēs in ſacramēto ꝯfeſſiōis eſt hō pccor ꝯtri
tus de pccīs ſpōte ſubiciēs ſe ſuo ſacerdoti q̄
ſubiectō nō eſt ꝓprie iuriſdcōis. Alioqn̄ pa
pa nulli ꝯfiteretꝛ ſꝫ eſt volūtaīa q̄ pōt n̄lomi
nꝰ impediri vel artaī p ſupiorē vt nō q̃libet
pccor cuilibꝫ ſacerdoti poſſit ſe ſubicere pro
pccō. Eps nō minꝰ hꝫ auctoritatē ꝯſtituēdi

co adiutores cõfeſſores in ſua dyoceſi ꝙ cu
rat⁹ in ſua prochia. Caueat tamē eps ꝑtur
bare ecctiaſticā ierarchiā tollendo dircē vel
indircē poteſtatē curatoꝝ abſq culpa eorū
vel cauſa manifeſta. ¶ Confeſſio ficta reite
rari ex integro debȝ ſcdm ꝓbabiliorē opioēȝ
ꝙuis durior eſt ꝙ non habȝ effcm̄ ſuū poſt
mod ceſſante fictioē ſicut baptiſm⁹ ⁊ hoc ꝗꝛ
penitētia reiterabil eſt non ſic baptiſm⁹ cū
etiā ꝗꝛ nulla ibi abſolucō ſacramētal fuit
ſȝ pocius noui pcci addicō. ¶ Non eſt fictio ſi
pccor dicat oia quoꝝ actu recordatur ꝙuis
nō oim recordatur ſed eſt fictio dū ſcienter
celat aliqd aut in ꝓpoſito peccādi pſeuerat
aut ſcit ⁊ ſcire debet ꝙ a tali nō pōt abſolui
¶ Penitētiaꝝ alia eſt recōcilians ꝗlis fieri
nequit niſi in gcia. Alia eſt ſatiſfaciens vel
exſoluēs qualis fieri poteſt extra graciā ſic
ꝙ illi⁹ iteracō nccia nō exiſtit ymo et talis
ſolucō reſpcū ꝗrūdā penaꝝ tpaliū debitaꝝ
forte ponētur in inferno. ¶ Satiſfactōnem
ꝓprie vt talis eſt opantur ſola opa penalia
que ſcilicȝ volūtas naturalit refugit ⁊ hinc
penā habet iuſte equidē vt pccm volūtariū
inuolūtaria pena redimat. ¶ Per oia ſpū
alia qualia ſūt ↄtēplacō ⁊ amor dei pōt fieri
ſatiſfactio. tum ꝗꝛ ānexa eſt pro ſtatu iſto

fatigacō corpis tū quia cōtra ꝓpriā inclina-
cōem ꝯmodi intellectus ⁊ volūtas abnegat
ſe in obſequiū fidei et caritatis. ¶ Vnū pro
altero poſſe ſatiſfacere ꝯcedit liberalitas dei
dū cauſa ſubeſt vel ex impotentia illius pro
quo fit ſatiſfactō vel de mandato ſuo ⁊ cari
tate ſatiſfaciētis vel ſupioris auctoritate ta
liter ordinantis. ¶ De mrīmonio

COnſēſus mutuꝰ expſſus p verba
de pñti quo trāſfert ꝓ ppetuo cor
pus viri in ptātē mulieris ⁊ econū
⁊ in eis ꝓpinq̄. ꝯiūctio talis ordi
natur cauſat mrīmoniū de Jure naturali et
diuino limitatur ꝯſenſus ad certas pſoās
cum certis circūſtantijs ⁊ quicꝗ aliter fuit
attemptatum poteſt illud inualidaē ſupior
auctoritas. Votum ſolempnizatum per ſuſ
cepcōnem ordinis vel religionis nō magis
ex natura ſua videtur dirimere mrīmoniū
iam contractum ꝙ ſimplex ſed hoc prouenit
ex eccleſie cōſtituto maxime cum in illo diſ
penſare poſſe papam probabilis ſit opinio
¶ Matrmonialis coniūctio vnius mulieris
cum pluribus viris repugnat Juri natura
li non econtra quoniam corpus viri plus
valet pro quanto plures fecundare ſufficit
et Jta olim pluribus licebat fūgi vxoribus

¶Prima tñ in hoc ꝯſenciẽte cui corpus vi-
ri non ceſſerat in ſuũ ius. Nũc aũt ad ſtatũ
p̃meue inſtitucõis reduxit xp̃s mr̃imoniũ
vni9 cũ vna. ¶Votũ ſimplex caſtitatis nõ
dirimit mr̃imoniũ iam cõtractum pccat tñ
q̃ vouit dũ p̃mo ꝯtrahẽdi voluntatẽ habuit
voti ꝯtrariã nõ aũt poſtea dũ reddit debitũ
vt eſt ꝯcors ſentẽtia ſed negant peticõnem
debiti poſſe fieri ſine fractioẽ voti. cui9 oppoſi-
tũ ex eo videtur verũ. quia votũ nõ cadebat
dircẽ niſi ſup hoc. ꝙ eſt nũꝙ̃ ꝯtrahere. et nõ
ſup hoc ꝙ eſt nũꝙ̃ ꝯmiſceri carnalit̃ alteri
Alioqñ dum nũc ꝯmiſcet̃ etiam reddendo
debitum reus efficit̃ voti fracti. Alioqñ p̃te-
rea eẽt ſors talis ꝯiugij nimis dura. ¶Re-
ligioſus ꝓfeſſus aut ſacerdos vtentes co-
pula carnali p̃ter mr̃imoniũ et ſi grauiſſiẽ
trãſgrediunt̃ mandatũ dei non tñ videntur
voti fractoẽs. Votum quippe eſt ſolũ ꝓprie
de re alias licita q̃lis nõ erit ex̃ mr̃imonial̃
ꝯiũctio. Iſta ꝯcluſio licet apud ſimplicõres
videat̃ extrema tamẽ apud intelligentes
quid nõis voti eſt clara. ¶Votũ quippe ſo-
lũ fit de opibus ſuperogacõis ad q̃ q̃s ali-
as nõ tenebat̃. Sic religioſus ꝓprie loquẽ-
do vouz ꝙ nũꝙ̃ vxorabit̃ qd̃ antea licebat
illi. Nullus aũt ꝓprie dicit̃ vouere ꝙ nũꝙ̃

fornicabit aut adulterabit quia ex pcepto ad hoc iam omis homo obligatur. ¶ Vir et vxor nequeũt absq mutuo cõsensu vouẽ castitatem ymo nec virtute vouẽt se nunq petiturũ debitũ ab vxore cum pter verecundiã petendi ipa in deterius labi possit. Sponsalia dirimũtur vel mutuo cõsensu cũ auctoritate supioris vel si altera persona interim fornicata fueit vel p votũ solempnizatũ per quod mrĩmoniũ esse contractũ non tamẽ carnaliter consũmatum posset infra duos mẽses solui. ¶ Contrahẽs ficte in foro eccie quandocũq carnalis copula subsequatur eadem fictione remanente non cõiungitur mrĩmonialiter cõpelletur tamẽ ab eccia in foro exteiori tanq si verum fuisset. mrĩmonium habeatur. Secus in interiori cuius est consiliũ vt pocius omẽs sentencias ecclesie tolleret q peccato consentiat. Potest tamẽ nouo consensu adhibito fictum mrĩmoniũ si nil aliud obstiterit in verum commutare ¶ Persona inducta per metum cadentem in constantem virum ad consentiendum interius in prolatione verborum mrĩmoniali um. vt quia non vult mentiri. Potest post modum matrimonium dirimi tanq nullum sed de seductione per blandicias non ita

Impedimētū perpetuū in altro ɔiugiū p qđ nequūt ſe mutuo carnalit̄ cognoſcē impedit mr̄imoniū iam ɔtractū. ¶ Nullus cōiugiū tenet̄ reddē debitū in detrimentum notabile ⁊ certum ſui corpis vel fetus naſcituri ⁊ ſcđm hoc cognoſcit̄ qn̄ leproſis vel pregnātibus aut mēſtruatis aut furioſis aut ypidimia tis ⁊ ſilibꝫ caſibꝫ r̄ddi l̄ nō debitū oporteat ¶ Tēpus ⁊ locꝰ ſacer nō videt̄ excuſaē qn̄ alt̄ ɔiugiū teneat̄ alt̄i petēti reddē. Petēs tn̄ q̄dā amicabili monicōne de nō exigēdo exhortet̄ ſeu inducat̄ ¶ De extreā vnctiōe

Extrema vnctio habꝫ materiā ⁊ formā in libris ſuis expſſam ⁊ obligat nō cōtempnē dum finis vite ſcđm ꝓbabiles ɔiecturas p infirmitatē expectat̄ que p̄tea reiterari poteſt ſimili cauſa rurſus veniēte. ¶ Extrema vnctō rite ſuſcepta delꝫ venialia ȳmo videt̄ ꝙ abſoluit ab oī culpa cōiūcta peticōe r̄cipiētis ꝙ ab oī peā libēturcū virtute ſacramēti cū q̄ petit pie pſeueānt ꝓ ſe ⁊ iuſte ¶ De ſacramento ordinis

Ordinis ſacramentū plurēs formas habꝫ pluresqꝫ matias ȳmo et ſacerdotiū duabꝰ formis ɔplet̄ vna qua datur ſibi ptās ſup corpus xp̄i verū. Alteā q̄ datur ſup miſticū ꝙ ſi fuit defectꝰ l̄ dubiū

in aliquo pōt illud sub ꝯdicōe caute ſuppleri

Plenitudo iuriſdictōis reſidet apud papā ⁊ in alios ſcđm ei⁹ determiacōꝫ diriuat. Attēdē tñ debꝫ ſibi eē illā ptātē nō in deſtructioēꝫ eccie datā ſed eius edificacōnem. Si papa diceret dñs oim in ſpūalibus qđ cōſtat et in tpalibus qđ alij negant. nlomin⁹ dotacō eccie in iuriſdcōib⁹ ⁊ dñijs ꝓprietarijs tpalibus ⁊ exerciciū in illis neqꝫ eſſe de iure naturali neqꝫ eidem repugnare videntur. Nam xp̄s neqꝫ exercuit talia dñia neqꝫ p expſſum ſucceſſorib⁹ ꝓhibuit ſed ṙliquit poteſtatē eoꝝ diſcrecōni p varietate tpis ⁊ deuotione xp̄ianoꝝ ſic vel ſic exercendi. Papa non pōt puertē ordinē yerarchicū. vniuerſalis eccie ſic qm̄ in multis caſib⁹ licēt eidem reſiſtē in facie ⁊ dicere cur ita facis utpote in exempcōibus manifeſte nociuis. Et ſi p̄latos et eccias ſibi ſubditas onorare ſūptibus intollerabilib⁹ vel libertatibus penitus ſpoliare contenderet

Expliciūt concluſiones de diuerſis materijs moralib⁹ vtiles valde poſite per mgr̄m Johēm gerſon doctorem theologie eximium ac cancellariū eccleſie beate marie pariſieñ

THÈQUE VICT
INCUNABLE
115

I. GERSO
DE
MATERIE
MORALE

437

SIMIER R. DU

ZEL